

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

MAILI VUORISTO

”Etsi, löydä ja kohtaa”

Suunnitelma etsivästä vanhustyöstä
Eurajoen kunnan hyvinvointipalveluihin

VANHUSTYÖN (YLEMPI AMK) TUTKINTO-OHJELMA
2023

Tekijä(t) Vuoristo, Maili	Julkaisun laji Opinnäytetyö, ylempi AMK	Päivämäärä Toukokuu 2023
	Sivumäärä 58+14	Julkaisun kieli Suomi
Julkaisun nimi ”Etsi, löydä ja kohtaa” Suunnitelma etsivästä vanhustuvästä Eurajoen kunnan hyvinvointipalveluihin		
Tutkinto-ohjelma Vanhustyö, ylempi AMK		
Tiivistelmä Tämän kehittämistyön toimeksiantajana oli Eurajoen kunta. Tavoitteena oli suunnitella etsivän vanhustyön toimintamalli kunnan hyvinvointipalveluihin. Ajatus etsivästä ja löytävästä vanhustyöstä oli kehittynyt hyvinvointipalveluissa havaitusta ikääntyvien kuntalaisten lisääntyneestä tuen tarpeesta. Covid -pandemian aiheuttamat rajoitukset vähensivät mahdollisuuksia sosiaaliseen vuorovaikutukseen, mikä on myöhemmin heijastunut yksinäisyyden lisääntymisenä ja syrjäytymisuhkana. Palvelujen digitalisoituminen aiheuttaa ikääntyneille haasteita laitteiden tai osaamisen puuttuessa. Kehittämistyössä selvitettiin, millaisilla etsivän vanhustyön toimintatavoilla tavoitetaan tuen tarpeessa olevia ikääntyneitä, mihin asioihin ikääntyvät kokevat tarvitsevansa apua, tukea tai lisätietoa, sekä millainen etsivä toiminta täydentäisi ikääntyvien palvelukokonaisuutta Eurajoella. Kehittämistyössä oli konstruktivinen, monimenetelmäinen tutkimusote, jossa käytettiin sekä laadullisia että määrällisiä menetelmiä. Aineistoa kerättiin kirjallisuuskatsauksella ja kyselyllä sekä learning cafe – oppimiskahvilassa ryhmätyöskentelyllä, jossa osallistettiin kohderyhmän ikäistä väestöä kehittämistyöhön. Kehittämistyön tuloksena muodostettiin suunnitelma etsivästä ja löytävästä vanhustyöstä, valittiin menetelmät tuen tarpeessa olevien tavoittamiseen ja määriteltiin vastuualue ensisijaisesti osallistumista edistävään ja yksinäisyyttä ehkäisevään toimintaan. Verkostoituminen kaikkien ikäihmisten palveluja tuottavien tai järjestävien toimijoiden kanssa todettiin tärkeimmäksi menetelmäksi löytää tuen tarpeessa olevia ikääntyneitä. Muita keinoja ovat jalkautuminen, tiedottaminen ja erilaiset lähipalvelut. Etsivän ja löytävän vanhustyön toimintamallin tavoitteena on ehkäistä syrjäytymistä, yksinäisyyttä ja yhteiskunnan ulkopuolelle jäämistä. Verkostoituvalle etsivälle työlle on tilausta sosiaali- ja terveysalan resurssien niukentuessa ja palvelutarpeiden moninaistuksessa. Toimivalla yhteistyöllä voidaan estää kustannusten kasvua ja edistää ikäihmisten hyvinvointia.		
Avainsanat Ikääntyneet, etsivä vanhustyö, toimintamallit		

Author(s) Vuoristo, Maili	Type of Publication Master's thesis	Date May 2023
	Number of pages 58+14	Language of publication: Finnish
Title of publication “Search, find and encountering” <u>Plan for outreach elderly work for the welfare services of the municipality Eurajoki</u>		
Degree programme Master's Degree Programme in Elderly Care		
Abstract The client for this research-based development work was the municipality of Eurajoki. The purpose was to design an operating model for outreach work for the welfare services of the municipality. The idea for outreach work for older people had developed from the increased need for support of older residents of the municipality observed by the welfare services. The limitations imposed by Covid-19 reduced opportunities for social interaction, which has subsequently been reflected in increased loneliness and the risk of social exclusion. The digitalisation of services poses challenges for older people due to the lack of equipment or skills. The development work investigated what kind of outreach activities actually reach older people in need of support, what kind of issues older people feel they need help, support or additional information on, and what kind of outreach activities would complement the service package for older people in Eurajoki. The development work had a constructive, multi-method research approach, using both qualitative and quantitative methods. Data was collected through a literature review, a questionnaire and a group work method called learning café, involving the population of the target age group in the development work. The results of the development work were the creation of a plan for outreach work for older people, the selection of methods for reaching those in need of support and the definition of the sphere of responsibility to include primarily activities that promote participation and prevent loneliness. Networking with all those providing or organising services for older people was identified as the main method for finding older people in need of support. Other methods include outreach, the provision of information and various local services. The aim of the outreach work approach is to prevent exclusion, loneliness and being left out of society. There is a need for networked outreach work as resources in the social and health sector are reduced and service needs become more diverse. Effective cooperation can prevent the rising costs and promote the well-being of older people.		
Keywords Older people, outreach work, operating models		

ALKUSANAT

Kiitos Eurajoen kunnalle ja kunnan hyvinvointipalvelujen henkilöstölle mahdollisuudesta toteuttaa kehittämistyö havaitsemaanne tarpeeseen. Työkaverilleni Tammisen Kaarinalle erityiskiitos alkusysäyksestä tälle työlle, tiedät mitä tarkoitan. Kaikille kehittämistyöhön osallistuneille ikäihmisille lämpimät kiitokset mielenkiintoisesta ja antoisasta yhteistyöstä. Puolisoani kiitän kärsivällisyydestä, prosessin aikana vastuullesi jäi kodista huolehtiminen.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 KEHITTÄMISTYÖN TAUSTA	7
2.1 Toimintaympäristö	11
2.2 Sosiaali- ja terveysalan uudistus	11
2.3 Hyvinvointialueen ja kunnan tehtävät.....	12
3 ETSIVÄ VANHUSTYÖ.....	14
4 KEHITTÄMISTYÖN TAVOITE JA MENETELMÄT	17
4.1 Kirjallisuuskatsaus	22
4.1.1 Tutkimuskysymys.....	23
4.1.2 Käsitteet	23
4.1.3 Aineiston valitseminen	24
4.1.4 Valintakriteerit.....	25
4.1.5 Aineiston käsittely ja analyysi	25
4.1.6 Sisällönanalyysi	26
4.1.7 Kirjallisuuskatsauksen tulokset	28
4.2 Kysely	30
4.2.1 Kyselyn tulokset	31
4.2.2 Johtopäätökset.....	37
4.2.3 Yhteenveto.....	39
4.3 Learning cafe.....	41
4.3.1 Miten avun pyytämisen kynnystä saadaan matalammaksi?	42
4.3.2 Miten löydetään tuen tai avun tarvitsijoita?.....	43
4.3.3 Millä tavoin ikäihmisten osallistumista voidaan edistää?	43
4.3.4 Miten ja missä digiohjausta pitäisi järjestää?	44
4.3.5 Mihin etsivän työntekijän kannattaa jalkautua tai missä olla tavattavissa?	45
4.3.6 Yhteenveto Learning cafe – oppimiskahvilasta.....	45
5 KEHITTÄMISTYÖN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS.....	46
6 KUVAAUS SUUNNITELMASTA.....	50
7 POHDINTA	55
7.1.1 Jatkotutkimusaiheita	57
7.1.2 Oma ammatillinen kehittyminen	58
LÄHTEET	
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Ikääntyneet ihmiset muodostavat heterogeenisen ryhmän, jossa on erilaisissa elämäntilanteissa olevia ja hyvin eri-ikäisiä ihmisiä 65-vuotiaista yli satavuotiaisiin. Suurin osa heistä on hyväkuntoisia ja aktiivisia yhteiskunnan jäseniä, jotka haluavat vaikuttaa asioihinsa ja joilla on runsaasti tietoa ja osaamista. Ikääntyneiden kulutustottumukset ja taloudelliset tilanteetkin ovat keskenään erilaisia. Iän myötä toimintakyvyssä tapahtuvat muutokset vaikuttavat myös palvelujen tarpeeseen. Nämä asiat on hyvä pitää mielessä, kun palveluja järjestetään ja kehitetään. (Patronen ym., 2015, s. 5.)

Nordinin ym. (2021, s. 6, 60) yhteistyötä koskevassa tutkimuksessa tunnistettiin rajapintoja, joita sosiaali- ja terveydenhuollon rakenneuudistuksessa on syntymässä sote-palvelujen ja kuntien väliin ja joista aiheutuu yhteistyötarpeita sosiaalisten ongelmien ratkaisemisessa. Tulevaisuuden haasteena tutkimuksessa nähtiin syrjäytymisvaarassa olevien kuntalaisten löytäminen.

Ikääntyneen ihmisen elämänhallinnan tai voimavarojen heikentyessä tarvitaan sosiaalista tukea. Etsivän vanhustyön tarkoitus on löytää ja auttaa avun tarpeessa olevia oikea-aikaisesti. Työtä tehdään eri palvelujärjestelmien rajapinnalla, aina iäkkään omilla ehdoilla. Yhteiskunnassa tapahtuneet muutokset ovat siirtäneet palveluja kauemmaksi ja niiden saatavuus on heikentynyt. Palvelujen digitalisoituminen aiheuttaa ikääntyneissä kyvyttömyyttä selviytyä itsenäisesti ja jos palvelut eivät vastaa tarpeita, ongelmat muuttuvat monimutkaisemmiksi. Ikääntyneet saattavat sinnitellä pitkään arjen haasteidensa kanssa, eivät halua olla vaivaksi tai kokevat epäluottamusta palveluorganisaatioita kohtaan (Blake ym., 2017, s. 65). Yksin asuminen on ikääntyneillä yleistä ja se lisää riskiä yksinäisyydelle. (Tiittula, 2020.)

Tässä kehittämistyössä suunnitellaan etsivän vanhustyön toimintamalli Eurajoen kunnan hyvinvointipalveluille. Toimintamallin tavoitteena on ehkäistä yksinäisyyttä ja syrjäytymistä sekä tukea ikääntyneen väestön osallisuutta.

2 KEHITTÄMISTYÖN TAUSTA

Kuntalain (410/2015, 1 luku 1 §) mukaan kunnan tulee edistää asukkaidensa hyvinvointia ja alueensa elinvoimaa sekä järjestää asukkailleen palvelut taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestäväällä tavalla. Kuntalaissa ei kuitenkaan määritellä hyvinvoinnin edistämisen tarkempaa sisältöä. Sosiaali- ja terveydenhuollon rakennuudistuksessa kuntien rinnalle tulevat palveluita järjestävät hyvinvointialueet, mutta kunnille jää laaja ja monimuotoinen rooli asukkaidensa aktiivisen ja hyvinvoivan elämän mahdollistamiseksi turvallisessa ja viihtyisässä elinympäristössä. Julkisten palveluiden tavoitteena on vaikuttavuus yksilölle, mutta myös yhteiskunnalle. Vaikuttavuus on palvelujen avulla saatu muutos asiakkaan terveydessä, toimintakyvyssä tai hyvinvoinnissa. (Nordin ym., 2021, s. 18, 20.) Osallisuus luo hyvinvointia ja hyvinvoiva ihminen ylläpitää kunnan elinvoimaa – kunta voi niin hyvin kuin asukkaansakin (Eurajoen hyvinvointisuunnitelma, 2022, s. 2).

Vanhuspalvelujen kenttä on siiloutunut eikä aina tavoita kaikkia tuen tarpeessa olevia ikääntyviä tai pysty muodostamaan heidän kanssaan toimivaa kontaktia. Syynä voi olla se, ettei tarjottua apua haluta ottaa vastaan, sitä ei osata hakea tai ei tiedetä, mistä apua saisi. (Jokinen ym., 2017, s. 5.) Myös riittämätön apu, hoivaköyhyys, liitetään erityisesti ikääntyneisiin. Hoivaköyhyydessä avun tarpeet ovat suurempia kuin tarjolla oleva apu ja ihmiset jäävät ilman tarvitsemaansa tukea. Hoivaköyhyys ei tarkoita rahallista puutetta, mutta joissain tapauksissa rahalla voidaan ratkaista avun tarve. Olemassa olevat sosiaali- ja terveystalvet ovat riittämättömiä osalle ikääntyneistä, koska niillä ei pystytä vastaamaan pitkittyneisiin tai monimutkaisiin ongelmiin tai äkillisiin kriiseihin. (Sihto & Van Aerschot, 2021, luku Results kohta ”Insecurity, Disappointment, and Uncertainty: Being Left Without Adequate care in the Home Space”; Van Aerschot & Sihto, 2022, s. 6.)

Blake ym. (2017, s. 66) löysivät tutkimuksessaan useita yhteyksiä hoivaköyhyyden ja ikääntyneiden kokeman hyvinvoinnin välillä. Haastatteluissa palveluja saavat ikääntyneet ilmaisivat tyytymättömyyttä tapoihin, joilla heidän päivittäistä selviytymistään tuettiin tai heidän kotiaan hoidettiin. Itsenäisyyden menettäminen liikkumiskyvyn heikentyessä vaikutti ikääntyneiden hyvinvointia heikentävästi, kun harrastuksiin tai

muihin kiinnostuksen kohteisiin ei ollut enää mahdollisuuksia. Hyvinvoinnin todettiin tutkimuksessa koostuvan monimutkaisesta kokonaisuudesta. Ikääntyneiden elämänlaadun parantamisessa ja hyvinvoinnin edistämisessä on otettava huomioon heidän suhtautumisensa elämään sekä koko heidän elinympäristönsä.

Nopeutuva eläköityminen, kasvava tarve hoivalle sekä kiristynvä talous haastavat palvelujärjestelmäämme. Kotona asutaan entistä pidempään, jolloin jokapäiväisen tuen tarvekin lisääntyy. Palveluja onkin uudistettava vastaamaan muuttuviin tarpeisiin, joihin yksi täydentävä ratkaisu on etsivä ja löytävä vanhustyö. (Jokinen ym., 2017, s. 5.)

Eriarvoisuuteen ja kasvaviin palvelutarpeisiin vastaaminen edellyttää sosiaalisen työn uudelleenarviointia ja toimintamallien uudistamista vaikuttavammaksi. Tähän tarvitaan moniammatillista ja suunnitelmallista yhdyspintatyöskentelyä sekä varhaisempaa puuttumista. Asiakkaat saattavat ajautua pyöröovitalanteeseen, jossa heidän asioitaan käsitellään useissa palveluissa, mutta vaikuttavuus ei ole tavoitteen mukaista. Etsivää ja jalkautuvaa työtä ja poikkihallinnollista yhteistyötä lisäämällä vähennetään eriarvoistumista. (Valtioneuvoston kanslia, 2018, s. 55.)

Vappu Taipale kirjoittaa esipuheessaan etsivän vanhustyön raportissa yksin asumisesta, joka on maailmanlaajuisesti lisääntynyt ilmiö ja koskettaa ihmisiä nuorista vanhuksiin. Suomessa suurin yksittäinen ryhmä yksin asuvia ovat työikäiset, mutta suhteellisesti eniten yksin asuvia on vanhuksissa. (Kuikka, 2015, s. 3.) 65 vuotta täyttäneiden yhden hengen talouksien määrä on koko maassa prosentuaalisesti hieman yli puolet vastaavan ikäisistä, joka tarkoittaa lähes puolta miljoonaa yksin asuvaa. Määrä on myös tasaisesti kasvanut viime vuosina sekä valtakunnallisesti että Satakunnassa. Eurajoella 65 vuotta täyttäneiden yhden hengen talouksia on viimeisimmän vuoden 2021 tilaston mukaan ollut 694. (Sotkanet, 2023e.)

Taipale kuvailee esipuheessaan, kuinka yksin asuva on vapaa päättämään omasta arjestaan, eikä hän välttämättä koe yksinäisyyttä, mutta taloudellisesti yksin asuminen lisää riskiä köyhyydelle. Haasteita aiheutuu myös tilanteissa, joissa yksin asuva tarvitsee apua tai yksinäistyy ja eristyy sosiaalisesti (Sihto & Van Aerschot, 2021, luku Results kohta ”Home as a Site of Intertwining Spatial, Social and Emotional Isolation”). Kanssakäyminen muiden ihmisten kanssa ylläpitää inhimillisyyttä, kun taas

eristäytynyt ihminen jää vaille kontakteja ja kynnys lähteä toisten pariin kasvaa. Tässä tarvitaan etsivän työn kädenojennusta. (Kuikka, 2015, s. 3.) Sotkanetin (2023a) tilastoista ei löydy 65 vuotta täyttäneiden osalta kuntakohtaista tietoa Eurajoelta, mutta Satakunnassa kyseisessä ryhmässä vuonna 2020 järjestötoimintaan tai muuhun vastaavaan aktiviteettiin osallistuneita on 30,1 %, itsensä yksinäiseksi tuntevien osuus on 7,9 %, rahanpuutteen vuoksi ruoasta, lääkkeistä tai lääkärikäynneistä tinkimään joutuneita on 10,6 % ja korkeat asiakasmaksut ovat haitanneet hoidon saantia terveystalouksia käyttäneistä 20,8 %: a.

Yksinäisyyttä voidaan kuvata tietynlaisena hoivaköyhyytenä, jossa iäkkäällä on tyydyttymättömiä sosiaalisia tarpeita (Blake ym., 2017, s. 65). Yksinäisyys on iäkkäillä yleistä, Suomessa noin kolmannes iäkkäistä kärsii yksinäisyydestä ainakin toisinaan. Yksinäisyys ei suoranaisesti aiheudu ikääntymisestä, mutta iän tuomat muutokset toimintakyvyssä tai elämäntilanteiden muuttuminen esimerkiksi leskeytymisen vuoksi ovat yhteydessä yksinäisyyden kokemuksiin. Yksinäisyyden yhteys heikentyneeseen elämänlaatuun ja lisääntyneeseen palvelujen tarpeeseen on todettu tutkimuksissa. Siksi ikäihmisten yksinäisyyden lievittämiseen on tärkeää kohdentaa palvelutarjontaa niin kunta-, järjestö- kuin yksityiselläkin sektorilla, unohtamatta omaisten ja läheisten roolia. Palveluohjaukseen ja etsivään työhön tarvitaan osaavia tekijöitä, koska ne ovat tässä keskeisessä asemassa. Ikääntyneet itse ja heidän omaisensa tulisi ottaa mukaan yksinäisyyttä ehkäisevän toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Vertaistukeen ja psykososiaalisen hyvinvoinnin hoitoon tulee tarjota mahdollisuuksia. (Jansson & Lahtela, 2020, s. 254–255.)

Syrjäytymisellä tarkoitetaan ulkopuolelle jäämistä tai kuten koronarajoitusten kohdalla, kirjaimellisesti sisälle sulkeutumista ja kodin ulkopuoliseen elämään osallistumisen mahdollisuuksien kaventumista. Osalle ikääntyneistä syrjäytyminen liittyy vanhuuden elämänvaiheeseen, jolloin siitä aiheutuu kielteisiä seurauksia yksilön lisäksi yhteisöille ja yhteiskunnalle. Syrjäytyminen jaetaan taloudelliseen syrjäytymiseen, sosiaalisista suhteista tai palveluista syrjäytymiseen, paikkaan ja yhteisöön liittyvään syrjäytymiseen sekä kansalaisuuteen liittyvään syrjäytymiseen. Kansalaisuuteen liittyvä ulottuvuus näyttäytyy koronarajoitusten kohdalla, jossa ikääntyvien terveyttä ja fyysistä turvallisuutta suojeltiin toimenpiteillä, joiden vuoksi kyseisen ryhmän heterogeenisuus ja moninaiset tarpeet unohdettiin. Kansalaisuuteen liittyvällä vanhuuden

syryjytymisellä tarkoitetaan osattomuutta, joka vähentää vaikutusmahdollisuuksia, mutta myös iän perusteella tapahtuvaa epäoikeudenmukaista kohtelua. Ikäsyryjintä on tutkimusten mukaan yleistä. Syryjytymisen ehkäisemisessä olennaista on pitää kaikenikäisiä ihmisiä arvokkaana osana yhteiskuntaa ja osallistaa ikääntyviä päätöksenteon ja politiikan suunnitteluun. Tärkeää on myös asenteiden ja puhetapojen muuttaminen, vanhuus itsessään ei ole ongelma, mutta suhtautuminen siihen saattaa olla. (Tiilikainen & Ristolainen, 2022.)

Osallisuus on lakea käsite, sitä kuvataan muun muassa liittymisenä ja kuulumisena johonkin. Monitahoisena se on myös yhteensopivuutta, mukaan ottamista, osallistumista ja vaikuttamista. (Isola ym., 2017, s. 3.) Osallisuus muodostuu Isolan ym. (2017, s. 23) raportin mukaan osallisuudesta omaan elämään sekä palveluissa, lähipiirissä, elinympäristössä ja yhteiskunnassa vaikuttamiseen, ja paikallisesta osallisuudesta, jossa liittytään erilaisiin hyvinvointia tuottaviin ja merkityksellisyyttä ja arvokkuutta lisääviin vuorovaikutussuhteisiin.

Kailio (2014, s. 58, 60–62) selvitti tutkimuksessaan kotona asuvien ikääntyneiden osallisuutta hyvinvointipalveluiden suunnittelussa ja toteutuksessa kohderyhmään kuuluvien teemahaastatteluilla. Osallistujien käsitysten mukaan ikääntyneiden osallisuus toteutuu osallisuutena päätöksenteossa, informaation saamisena sekä toiveiden ja mielipiteiden huomioon ottamisena, jota haastateltavat pitivät ensisijaisena. Toiveiden huomioon ottaminen lisäsi kuulluksi tulemisen ja kunnioittamisen kokemusta. Osallisuuden vahvistamiselle koettiin palvelujen suunnittelussa ja kehittämisessä tarvetta. Palveluprosessien ja toimintojen muuttaminen ikääntyvien tarpeita vastaaviksi, ottamalla aktiiviset ikääntyneet mukaan kehittämiseen, nähtiin ensisijaisen tärkeänä.

Kehittämisessä lähtökohtana on kohteen tunnistaminen ja siihen liittyvien tekijöiden ymmärtäminen. (Ojasalo ym., 2015, s. 23; Salonen ym., 2017, s. 52). Työelämälähtöisen kehittämistehtävän aiheena on suunnitelma etsivästä ja löytävästä vanhustyöstä Eurajoen kunnan hyvinvointipalveluihin. Kunnan hyvinvointipalveluesihenkilön ajatus etsivän ja löytävän vanhustyön toiminnasta kumpusi hyvinvointipalveluissa yleisesti havaitusta ikääntyvien kuntalaisten lisääntyneestä hyvinvoinnin tukemisen tarpeesta. Covid -pandemian aiheuttamat rajoitukset vähensivät mahdollisuuksia sosiaaliseen vuorovaikutukseen, joka on myöhemmin heijastunut yksinäisyyden

lisääntymisenä ja syrjäytymisuhkana. Lisäksi palvelujen digitalisoituminen aiheuttaa ikääntyneille saavutettavuuden haasteita laitteiden tai osaamisen puuttuessa. Muun muassa näihin tarpeisiin pyritään löytämään ratkaisuja kehitettävällä toimintasuunnitelmalla.

2.1 Toimintaympäristö

Eurajoen kunta sijaitsee Pohjanlahden rannalla valtatie 8 varrella Rauman ja Porin välissä. Kunta tunnetaan Olkiluodon ydinvoimaloista ja niihin liittyvistä rakennusprojekteista. Eurajoella päämääränä on pysyä vetovoimaisena kuntana, huolehtia elinvoimaisuudesta ja kuntalaisten hyvinvoinnista. (Eurajoki, 2023a.) Kunnan väkiluku on 31.12.2022 ollut 9211 henkilöä, joista 65 vuotta täyttäneitä on 27 % eli noin 2500 henkilöä. Väestöennusteen mukaan tämä ikäryhmä tulee kasvamaan noin 3 % vuoteen 2040 mennessä, joka tarkoittaa yli 300:a ikäihmistä enemmän. (Sotkanet, 2023d.)

Eurajoen hyvinvointipalvelut tarjoavat kaikenikäisille kuntalaisille erilaisia kulttuuri- ja liikuntapalveluja. Toimialajohtajana toimii sivistysjohtaja. Hyvinvointipalvelujen asiakkuuspäällikkö, jonka tehtävänimike on myöhemmin vaihtunut hyvinvointikoordinaattoriksi, toimii hyvinvoinnin edistämisen ja kunnassa vilkkaasti toimivan yhdistystoiminnan yhteyshenkilönä, vanhusneuvoston jäsenenä ja vastaa hyvinvointikaveritoiminnasta, jonka tavoitteena on vapaaehtoisvoimin tukea ikääntyvien osallistumista ja ehkäistä yksinäisyyttä. (Eurajoki, 2023c.)

2.2 Sosiaali- ja terveysalan uudistus

Vastuu sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden järjestämisestä on siirtynyt kunnilta hyvinvointialueille 1.1.2023. Muutoksen jälkeen hyvinvointialueiden ja kuntien yhteistyö painottuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen. (Soteuudistus, 2022.) Eri-tyisesti haavoittuvassa asemassa olevien, kuten ikääntyneiden, hyvinvointia ja heidän kykyään huolehtia omasta hyvinvoinnistaan vahvistetaan palvelujen avulla kuntien ja maakuntien yhteistyönä (Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma, 2019, s. 155–156).

Sote-palvelujen rakenneuudistuksessa on keskitytty paljon palveluja tarvitsevien asiakkaiden, kuten mielenterveys- ja vanhusasiakkaiden, palvelujen yhteensovittamisen parantamiseen. Palvelutarpeen kasvun hillitsemiseen tulisi pyrkiä ennaltaehkäisevillä ja vaikuttavilla toimenpiteillä, terveyden edistämällä ja vahvistamalla huono-osaisimpien väestöryhmien mahdollisuuksia tehdä terveyttä edistäviä ja sosiaalisia ongelmia ehkäiseviä valintoja. Rakenneuudistuksen valmistelussa on keskitytty sote-palveluiden integraatioon ja ennaltaehkäisevä toiminta sekä horisontaalinen integraatio kuntapalveluihin ja muuhun kunnan toimintaan on jäänyt vähemmälle huomiolle. Asiakkaiden tarpeista lähtevän horisontaalisen integraation päämääränä tulisi nähdä kaikkien palvelujen kytkeminen toisiinsa, jolloin ne vastaavat tarpeisiin paremmin ja asiakaslähtöinen näkökulma ulotetaan kaikkeen toimintaan. (Nordin ym., 2021, s. 13–14.)

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksessa tavoitteiden toteutuminen liittyy kiinteästi yhdyspintojen tunnistamiseen ja palvelujen rakentamiseen sote-palvelujen ja kunnan sekä kolmannen sektorin toimijoiden välillä. Kun tavoitteena on painottaa raskaiden palvelujen sijaan ennakkoivaa ja ehkäisevää työtä, on tärkeää tunnistaa, mitä hyvinvoinnin edistäminen on eri palveluissa ja mikä taho vastaa niiden suunnittelusta. (Nordin ym., 2021, s. 52.)

2.3 Hyvinvointialueen ja kunnan tehtävät

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vastuu jakautuu sekä kunnille että hyvinvointialueille, siltä osin kuin tehtävät kytkeytyvät muihin lakisääteisiin tehtäviin (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 612/2021, 1 luku 6 §, 7 §). Kunnan on strategiassaan asetettava hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteet ja määriteltävä toimenpiteet sekä otettava päätöksenteossa huomioon arvioidut vaikutukset hyvinvointiin ja terveyteen väestöryhmittäin. Kunnalla on velvollisuus seurata elinoloihin ja hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä ja raportoida niistä sekä niihin liittyvistä toimenpiteistä vuosittain valtuustolle. Lisäksi kunnalta edellytetään yhteistyötä hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä hyvinvointialueen, muiden julkisten toimijoiden, yksityisten yritysten ja yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa. (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 612/2021, 1 luku 6 § 2 mom., 3 mom., 4 mom.) Tämä edellyttää

selkeitä rakenteita ja toimintamalleja kunnan sisällä sekä kunnan ja hyvinvointialueen välillä toimivan yhteistyön varmistamiseksi (Nordin ym., 2021, s. 59).

Vanhuspalvelulaissa eli laissa ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalveluista (980/2012), velvoitetaan kuntia laatimaan ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukemisen toimenpiteistä suunnitelma osana hyvinvointikertomusta tai -suunnitelmaa (2 luku 5 § 1 mom.). Hyvinvointialueelta edellytetään samanlaista suunnitelmaa, jossa mainitaan lisäksi iäkkäiden tarvitsemien palvelujen järjestämisen ja kehittämisen suunnittelu, kotona asumisen ja kuntoutumista edistävien toimenpiteiden painottaminen sekä ikääntyneen väestön hyvinvoinnin tilan, palvelujen riittävyyden ja laadun ja palvelutarpeeseen vaikuttavien tekijöiden arvioiminen (2 luku 5 § 2 mom.).

Eurajoen kunnan hyvinvointisuunnitelmassa (2022) linjataan tavoitteet hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistämiseen tulevina vuosina. Suunnitelmaan on valittu mittareita, joiden avulla seurataan tavoitteiden saavuttamista. Mittareista osa on valtakunnallisia, osa kunnan omia mittaamiseen valittuja menetelmiä. Tavoitetasolla pelkästään ikääntyviin kohdistuvia tai kaikenikäisiä koskevia tavoitteita ovat muun muassa liikkumisen edistäminen, kotona asumisen tukeminen, kaatumistapaturmien ehkäisy, esteettömyyden huomioiminen, liikuntaneuvonnan ja elintapaohjauksen mahdollistaminen, päihteiden käytön ennaltaehkäisy ja haittojen vähentäminen, mielenterveyden edistäminen, kuntalaisten digitaitojen tukeminen, osallisuuden vahvistaminen, kulttuurin saavutettavuuden lisääminen sekä mielekkään arjen tukeminen ja yksinäisyyden vähentäminen, jossa yhtenä mittarina mainitaan etsivän vanhustyön mallin kartuttaminen.

Kuntalaisten, päättäjien ja viranhaltijoiden välillä on tarve jatkuvalle dialogille. Sitä voidaan kutsua kuntalaisten tarpeiden aktiiviseksi ymmärtämiseksi, joka määritellään jatkuvaksi, ennakoivaksi ja suunnitelmalliseksi toiminnaksi, jossa organisaatio ja luottamushenkilöt saavat tietoa kuntalaisten tarpeista suhteessa palveluiden ja rakennetun ympäristön kehittämiseen. (Kuntaliitto, 2023; Syvärinen, 2015, s. 45.) Sosiaalisesti kestävässä kunnassa asukkailla on aktiivinen rooli toiminnan suunnittelussa ja hyvinvointia lisäävää osallisuutta vahvistetaan yhdessä tekemällä. Yleensä kuntalaisia kiinnostaa konkreettinen tekeminen ja käytössä olevien palvelujen kehittäminen.

(Kuntaliitto, 2023.) Etsivän vanhustyön suunnitelman kehittämisessä pyritään saamaan kohderyhmän ikäisen väestön ääni kuuluviin osallistamalla heitä kehittämisprosessiin.

3 ETSIVÄ VANHUSTYÖ

Ihmisellä on luontaisesti tarve etsiä uutta, ratkaista kysymyksiä ja löytää vastauksia. Ihminen haluaa myös tasoittaa sosiaalista eriarvoisuutta ja edistää hyvinvointia etsimällä ja auttamalla heikompiosaisia. Etsivää työtä on tehty eri puolilla maailmaa jo vuosisatoja ja organisoidummin sitä ovat tehneet järjestöt. (Kuikka, 2015, s. 7.)

Suomessa etsivää ja osallistavaa vanhustyötä on tehty pitkään, kuitenkin ilman järjestelmällisiä toimintakäytäntöjä. Edelläkävijöinä ovat olleet muun muassa Pelastusarmeija, Kaupunkilähetys ja kirkon etsivä nuorisotyö. Myöhemmin kunnat, kaupungit ja järjestöt ovat käynnistäneet vastaavaa toimintaa. Sosiaalityöntekijöiden ja kirkon diakoniatyöntekijöiden tekemät kartoittavat tai ennaltaehkäisevät kotikäynnit ovat muokailleet etsivää työtä. (Myllymäki & Huuhka, 2017, s. 4.)

Käsitteenä etsivä vanhustyö on yleiskäsite ja sen yläkäsite on etsivä sosiaalityö (YSO, 2023). Etsivälle vanhustyölle ei Suomessa ole luotu tarkkaa määritelmää. Sen määrittelyssä sovelletaan useimmiten etsivän nuorisotyön määritelmää, jonka mukaan etsivä vanhustyö on yhteisölähtöistä ja sosiaalista toimintaa, jolla pyritään tavoittamaan kohderyhmään kuuluvia henkilöitä, joihin ei saada yhteyttä nykyisten palvelujen avulla. Etsivä työ kohdistetaan ihmisiin, joita on vaikea tavoittaa muilla keinoilla, ja jotka tarvitsevat tukea helposti saatavassa muodossa omassa elinympäristössään. (Kuikka, 2015, s. 13.)

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön (STM) ja Suomen Kuntaliiton (2020, s. 23) laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi ohjaa kuntia lisäämään etsivää työtä niiden ikääntyneiden löytämiseksi, joiden toimintakyky on heikkenemässä tai jotka tarvitsevat toimintakyvyn ylläpitämiseen tukea.

Etsivän vanhustyön toimijat ovat Suomessa useimmiten järjestöpohjaisia ja niiden toiminnan rahoituksesta vastaa sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä toimiva Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus, jatkossa STEA. STEA myöntää sosiaali- ja terveysalan järjestöille harkinnanvaraisia avustuksia, valvoo niiden käyttöä ja arvioi tuloksia. (STEA, 2023d.) Toimijoilla on myös muita rahoitustapoja, kuten lahjoitukset ja testamentit.

MEREO on yleishyödyllinen yhdistys, joka toimii Helsingin alueella. Yhdistyksen toiminnan tavoitteena on edistää ikäihmisten ja vammaisten hyvinvointia, terveyttä ja omatoimisuutta toteuttamalla erilaisia hankkeita, kuten etsivää vanhustyötä. (MEREO, n.d.a.) MEREO:n etsivän vanhustyön toimintaa rahoitetaan STEA:n myöntämillä avustuksilla. Viimeksi STEA on myöntänyt rahoitusta yksinäisyyttä ja osattomuutta kokevien yli 65-vuotiaiden osallisuuden lisäämiseen ja toimintakyvyn ylläpitämiseen tähtäävään tuettuun vapaaehtoistoimintaan vuosille 2022–2024. (STEA, 2022.)

MEREO:n etsivässä vanhustyössä toimitaan helsinkiläisten yli 65-vuotiaiden kotona asuvien ikäihmisten parissa. Ammattilaisten tekemällä tarvelähtöisellä yksilötyöllä on tavoitteena vahvistaa asiakkaiden osallisuutta ja vähentää yksinäisyyttä. Toiminta on asiakkaille maksutonta. Työ on ennaltaehkäisevää ja asiakkaalla on aktiivinen rooli sovittujen tavoitteiden saavuttamisessa. Esimerkiksi muistisairaus tai akuutti kriisi voi tässä tapauksessa olla esteenä asiakkaan osallistumiselle. Kohtaaminen tapahtuu kiireettömästi ja asiakkaalle sopivassa ympäristössä. MEREO:n etsivä työ tekee tiivistä yhteistyötä kaupungin organisaatioiden sekä kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Kynnysten madaltaminen liikkumisen edistämiseksi -hanke on osa etsivää vanhustyötä, jossa Helsingin kaupungin rahoittaman hankkeen avulla edistetään kohderyhmän liikkumista. (MEREO, n.d.b.)

Fingerroosin säätiö on yritysneuvos Markku Juhani Fingerroosin muistosäätiö, joka edistää ikäihmisten henkistä ja fyysistä hyvinvointia Turun seudulla. Säätiössä toimitaan ”sukupolvet yhdessä” periaatteella, jossa tavoitteena on osallistaa kaikki ikäryhmät hyvinvoinnin edistämiseen. Säätiön kehittämää Löytävän vanhustyön mallia juurrutetaan Turun lisäksi muuallakin Vakka-Suomessa. (Fingerroosin säätiö, 2023b.) Fingerroosin säätiötä kumppaneina ja rahoittajina tukevat muun muassa STEA, Turku, Uusikaupunki ja LähiTapiola. Säätiö vastaanottaa myös lahjoituksia ja testamentteja.

(Fingerroosin säätiö, 2023b.) STEAn Löytävälle vanhustyölle myöntämä rahoitus vuonna 2023 on suunnattu osallisuuden, toimijuuden ja arjenhallinnan tukemiseen (STEa, 2023a).

Löytävä vanhustyö suunnataan haasteellisessa elämäntilanteessa oleville yli 60-vuotiaille. Tavoitteellisella ja ammatillisella löytävällä työllä ohjataan ja tuetaan ikääntyneitä heidän tarvitsemiensa palvelujen tai toimintojen pariin. Asiakkaaksi tullaan ottamalla yhteyttä itse tai jonkun muun tahon yhteydenoton perusteella. Löytävään työhön voidaan tehdä myös huolenilmaisu soittamalla tai internet-sivulta löytyvällä lomakkeella. Löytävän työn työmenetelmiä ovat muun muassa neuvonta, ohjaus, tukeminen ja saattaminen. Toimintaa tuetaan Veikkausvaroin ja palvelu on asiakkaalle maksutonta. (Fingerroosin säätiö, 2023a.)

Turun Lähimmäispalveluyhdistyksen Kotikunnas tarjoaa asumispalveluja ikäihmisille sekä toimii kansalaistoiminnan suunnannäyttäjänä (Kotikunnas, n.d.a). Yhdistyksen Varjosta valoon -hankkeessa etsitään yhdessä toiveikkuutta ja voimavaroja aktivointikäynneillä ja ryhmätoiminnoilla. Aktivointikäynnit ovat yksilöllisiä, tavoitteellisia ja määräaikaista sekä maksuttomia. Hankkeessa tehdään yhteistyötä muiden järjestöjen ja Turun kaupungin kanssa. (Kotikunnas, n.d.b.) Turun Lähimmäispalveluyhdistyksen Varjosta valoon -hanke rahoitetaan Veikkausvaroilla (Kotikunnas, n.d.b). Muita yhdistyksen tukimuotoja ovat jäsenyys, vapaaehtoistyön tukeminen lahjoittamalla tai testamenttilahjoitus (Kotikunnas, n.d.c).

Heinolan kaupunki käynnisti etsivän vanhustyön toiminnan vuonna 2018 (Jyränkölän settlementti, 2022, 1:35:00) ja rahoitti toimintaa testamenttivaroilla (Jyränkölän Settlementti, 2022). Vuodesta 2019 vuoteen 2022 toimintaa toteutettiin Minä elän! Etsivän vanhustyön -hankkeena, jonka toteuttajana toimi Jyränkölän Settlementti yhteistyössä kaupungin kanssa. Hankkeessa tarjottiin ennaltaehkäiseviä matalan kynnyksen palveluja ja korjaavaa tukea. Työmuotoina käytettiin yksilökohtaamisia ja ryhmätoimintoja. Jyränkölän Settlementti sai hankkeelle rahoituksen STEAlta. Hanke on päättynyt, koska STEa ei myöntänyt rahoitusta vuodelle 2023. (Jyränkölän Settlementti, 2023, s. 13–15; STEa, 2023c.)

Diakonissalaitos kehitti etsivää vanhustyötä Seniori-Vamos-hankkeissa vuosina 2013–2017 ja 2018–2020 yhteistyössä Espoon, Helsingin, Tampereen ja Vantaan kaupunkien sekä Tampereen seurakuntayhtymän kanssa (Diakonissalaitos, 2020, kohta ”Hyvä lukija”). Kehitetyssä toimintamallissa työtavat muodostuvat työparimallista ja verkostotyöstä. Asiakastyössä päämääränä on ikääntyneen tavoitteiden mukainen muutos. (Diakonissalaitos, 2020, s. 20–24.)

Vantaan kaupunki otti Seniori-Vamos-hankkeessa kehitetyn toimintamallin käyttöön projektissaan, joka ajoittui huhtikuusta 2020 vuoden 2021 loppuun. Etsivän vanhus-työn projektin tavoitteena oli etsiä apua tarvitsevia ikääntyneitä ja löytää ratkaisuja heidän tarpeisiinsa. Projektin asiakkaat kokivat henkisen tuen, itsenäisyyden ja elämän merkityksellisyyden lisääntyneen. (Laine & Juvanen, 2021, s. 6, 41.) Diakonissalaitoksen toimintamallin kehittämisen mahdollistivat yhteistyöorganisaatiot, -kumppanit ja STEA (Diakonissalaitos, 2020, kohta ”Kiitokset kehittämistyössä mukana olleille”; STEA, 2023b).

Etsivän työn voima on välittämisessä. Avuntarpeen tunnistamisella ja myötätuntoisella kohtaamisella voidaan vastata ikääntyvien tarpeisiin ennaltaehkäisevästi ja korjaavasti. Sosiaali- ja terveystalvelujen ja kuntien yhteistyössä tulisi hyödyntää kolmannen sektorin, seurakuntien, oppilaitosten, tutkimustahojen, yritysten ja erityisesti ikääntyvien itsensä osaamista. Monitoimijaisessa yhteistyössä tärkeää on ikääntyvien ottaminen mukaan kehittämiseen. Verkostotyön tuloksellisuuden edellytyksenä on yhteinen käsitys ongelmista ja ratkaisuista, yhteistyöhön sitoutuminen ja toisten työn tunteminen. Yhdessä työtä kehittämällä pystytään paikkaamaan palvelurakenteissa olevia puutteita ja vähentämään päällekkäisiä töitä, jolloin löydetty asiakas voidaan ohjata oikean osaamisen luo. (Tiittula, 2022, s. 40.)

4 KEHITTÄMISTYÖN TAVOITE JA MENETELMÄT

Tavoitteena on kehittää Eurajoen kunnan hyvinvointipalveluille etsivän ja löytävän vanhustyön toimintamalli. Suunniteltujen toimintatapojen tarkoitus on tavoittaa

syрjäytyneitä tai syрjäytymisriskissä olevia ikääntyneitä, pyrkiä ehkäisemään ikääntyvien yksinäisyyttä ja syрjäytymistä sekä edistämään heidän digitaalista osaamistaan ja osallisuuttaan yhteiskunnassa.

Kehittämistyön tutkimuskysymykset:

1. Millaisilla etsivän vanhustyön toimintatavoilla tavoitetaan tuen tarpeessa olevia ikääntyneitä?
2. Mihin asioihin ikääntyvät kokevat tarvitsevansa apua, ohjausta, tukea tai lisätietoa?
3. Millainen etsivä toiminta täydentäisi ikääntyvien palvelukokonaisuutta Eurojolla?

Tutkimuksellisella kehittämistyöllä pyritään ratkaisemaan käytännön ongelmia tai tuottamaan muutostarpeista lähteviä uusia palveluja tai käytäntöjä. Kehittämistyössä luonnostellaan ja otetaan käyttöön erilaisia ratkaisuja tai parempia vaihtoehtoja eli vie-dään asioita eteenpäin käytännön tasolla. Kehittämistyössä korostetaan suunnittelua ja suunnitelman mukaisen etenemisen hallintaa. Toisaalta kehittämistyö on myös prosessaista ja ennakoinnista. Tutkimuksellisessa kehittämistyössä korostuu toiminnallisuus, työ alkaa ideoinnista ja päättyy kehittelyvaiheiden kautta ratkaisun toteutukseen ja arviointiin. Käytännölliset tavoitteet ohjaavat kehittämistyötä ja niihin haetaan tukea teoriasta. (Ojasalo ym., 2015, s. 19–20; Salonen ym., 2017, s. 34.)

Kehittämisen osaaminen perustuu muun muassa aloitteellisuuteen, innovatiivisuuteen, verkostoitumiseen ja monipuoliseen menetelmäosaamiseen, jossa keskeistä on osata soveltaa, muokata ja luoda uutta. Kehittämistyö on liikkumista tuntemattomalla alueella, jossa joutuu kohtaamaan sekä epävarmuutta että yllättäviäkin haasteita. Tutkimuksellisuudella tarkoitetaan uusien ratkaisujen ja tuotetun tiedon rakentumista olemassa olevan tiedon päälle eli teorian ja käytännön vuoropuhelua. Käytännön kehittämistyössä hyödynnetään olemassa olevasta teoriasta muodostuvaa tietoperustaa, johon liitetään dokumentaatio ja saavutetut tulokset. Tietoperustaan kuvataan aihealueen keskeisimmät teoriat, mallit ja uusimmat tutkimustulokset. Tutkimuksellisessa kehittämistyössä edetään järjestelmällisesti, analyyttisesti ja kriittisesti. (Ojasalo ym., 2015, s. 20–21, 34; Salonen ym., 2017, s. 35.)

Ennen kehittämismenetelmän tai -menetelmien valintaa on syytä pohtia kehittämistyön tavoitteen mukaista lähestymistapaa, koska tavoite määrittää sopivimman lähestymistavan. Erilaiset lähestymistavat eli tutkimusmuodot ovat osittain päällekkäisiä, jolloin kehittämistyössä voi olla piirteitä useasta tavasta, joihin sopivat samat menetelmät. (Ojasalo ym., 2015, s. 36–37.) Kananen (2017, s. 38) kuvailee tutkimusmuotoa sateenvarjoksi, jonka alla ovat sille tyypilliset aineistonkeruun, analysoinnin, tulkinnan ja luotettavuuden varmistamisen menetelmät.

Lähestymistavat jaetaan yksinkertaisimmillaan kvalitatiivisiin ja kvantitatiivisiin, mutta niitä yhdistelemällä saadaan monimenetelmäisiä tutkimusyhdistelmiä, joita ovat tapaus-, kehittämis-, toiminta- ja konstruktiivinen tutkimus. Muutokseen tähtääviä ovat toiminta-, kehittämis- ja konstruktiivinen tutkimus, joita nimitetään interventiotutkimuksiksi. (Kananen, 2017, s. 39–40.)

Kun tavoitteena on luoda konkreettinen ratkaisu käytännön ongelmaan, kehittää suunnitelma tai uusi toimintamalli, kuten tässä tapauksessa suunnitelma etsivästä vanhustyöstä, kyseessä on konstruktiivinen lähestymistapa. Keskeinen konstruktiivisen tutkimuksen piirre on muutoksen yhteys aikaisempaan teoriaan sekä käytännön ja teorian välinen tiivis vuoropuhelu. Konstruktiivisessa tutkimuksessa pyritään käytännönläheiseen ja teoreettisesti perusteltuun ratkaisuun. (Ojasalo ym., 2015, s. 36–38, 65–66.)

Kehittämistyössä käytetään osittain myös toimintatutkimusta, joka on osallistava tutkimus ja perustuu yhdessä tehtävään käytännön ongelman ratkaisemiseen. Toimintatutkimuksessa ollaan kiinnostuneita siitä, miten asioiden pitäisi olla. Osallistava kehittäminen tarjoaa usein parempia ratkaisuja kuin ulkopuolelta tulevat oletukset. Toimintatutkimus soveltuu erityisesti työmenetelmien kehittämiseen, koska sen avulla pyritään uudenlaisen toiminnan ymmärtämiseen, mutta sitä voidaan käyttää myös uusien näkökulmien lisäämiseen tai kommunikaation parantamiseen. Toimintatutkimuksella pyritään kiteytetysti todellisuuden muuttamiseen. (Ojasalo ym., 2015, s. 58–60.) Osallistavaa kehittämistä käytetään Learning cafe -menetelmän (Innokylä, n.d.) muodossa, jossa kehittämistyön kohderyhmän ikäiset kuntalaiset työstävät aihepiiriin kuuluvia asioita yhdessä.

Tutkimus, kuten kehittäminenkin, koostuu erilaisista menetelmistä, joita käyttämällä pyritään tuottamaan luotettava ja totuudenmukainen ratkaisu tutkimusongelmaan. Ratkaisuun tarvittava tieto kerätään aineistonkeruumenetelmillä, joiden tuloksia kutsutaan tutkimusaineistoksi. Olemassa olevaa eli sekundääristä aineistoa ovat erilaiset dokumentit, primääriaineisto taas kerätään kyseisen ongelman ratkaisua varten esimerkiksi kyselyllä. (Kananen, 2017, s. 82–83.)

Eri menetelmillä saadaan erilaista tietoa ja keskeistä onkin pohtia, millaista tietoa tarvitaan ja mihin tarkoitukseen. (Ojasalo ym., 2015, s. 40.) Konstruktiivisessa tutkimuksessa voidaan käyttää monipuolisesti erilaisia, toisiaan täydentäviä menetelmiä, joilla kehittämistyön päätöksentekoon saadaan varmuutta. Yhteistyön merkitys korostuu tässä lähestymistavassa ja tärkeää on myös tuntee kohderyhmän tarpeet. (Ojasalo ym., 2015, s. 68.)

Perusteellinen aihealueeseen perehtyminen on yksi kehittämistyön onnistumisen edellytys. Olemassa olevaan teoriaan perustuva kirjallisuuskatsaus eli tietoperusta auttaa jäsentämään aihetta ja kokoaa kehittämisen kannalta oleellisen tiedon. Kirjallisuuskatsauksella kuvataan aiheen keskeisimmät teoriat, mallit ja tutkimustulokset. (Ojasalo ym., 2015, s. 34.) Kirjallisuuskatsauksen avulla tutkitaan jo tehtyjä tutkimuksia ja kootaan tuloksia perustaksi kehittämistyölle eli vastataan kehittämistyön ensimmäiseen tutkimuskysymykseen (Salminen, 2011, s. 1, 39).

Etsivän vanhustyön suunnitelman kehittämisessä keskeistä on kartoittaa ikääntyvien omia näkemyksiä heidän tarpeistaan, osallistaa ikääntyviä suunnitelman kehittämiseen ja näin täydentää mahdollisia puuttuvia palasia ikääntyville suunnatusta palvelukokonaisuudesta. Tähän käytetään menetelmänä kyselyä (Liite 3), joka suunnataan kohderyhmän ikäiselle väestölle, eli 65 vuotta täyttäneille, Eurajoen kunnan alueella yhteistyössä eläkeläisjärjestöjen, sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijöiden ja seurakunnan diakoniatyön kanssa. Kysely on perinteinen tapa kerätä aineistoa tutkimukseen (Valli, 2018, s. 92).

Kyselyn suunnittelussa on huomioitava, mitä tietoa tarvitaan ja miten tulokset tullaan analysoimaan. Kysymysten pitää olla yksiselitteisiä ja helposti vastattavia. (Ojasalo ym., 2015, s. 40–41, 130–131.) Kysely sopii kehittämistyön lähtötilanteeseen, jossa

ikäntyvien kuntalaisten tuen tarpeiden selvittämisellä saadaan tietoa etsivän työn kohdentamiseen. Kysely voidaan tehdä paperisena tai sähköisenä. Kohderyhmä huomioiden paperinen kysely todennäköisesti tuottaa paremman määrällisen tuloksen.

Strukturoitu kysely on kvantitatiivisen tutkimuksen aineistonkeräysmenetelmä, mutta sitä voidaan hyödyntää myös kvalitatiivisessa tutkimuksessa. Strukturoidussa kyselyssä vastausvaihtoehdot ovat valmiina ja kysely kohdentuu faktoihin. Tuloksia voidaan käyttää vertailuun tai tiedon kuvaamiseen, ja vastauksista pystytään laskemaan vaihtoehtojen määriä. Faktatiedoilla tutkimuskohde kytketään reaalimaailmaan ja merkityssuhteita voidaan kartoittaa. Tämä auttaa ymmärtämään tulosten mahdollisia eroja. (Kananen, 2017, s. 93–94.) Strukturoiduilla kysymyksillä voidaan helpottaa vastausten käsittelyä, mutta myös torjua virheitä. Kaikki vastaajat eivät välttämättä osaa muotoilla vastauksiaan avoimiin kysymyksiin, jolloin valmiista vaihtoehdoista on helppompaa valita. Etuna on vastaamisen nopeus, mutta toisaalta vastaukset voidaan antaa harkitsematta. Vastaajalle ajankohtaisia vaihtoehtoja saattaa myös puuttua, jolloin sekamuotoisia kysymyksiä käyttämällä saadaan mahdollisesti puuttuvia tietoja. Avoin kysymys ”Muu, mikä?” lisätään valmiiden vaihtoehtojen jälkeen. (Heikkilä, 2014, s. 49–50.)

Kyselyllä kartoitetaan ikäntyvien avun, opastuksen tai lisätiedon tarpeita strukturoiduilla vaihtoehdoilla rasti ruutuun -menetelmällä, jolloin vastaaminen on helppoa ja nopeaa. Kyselylomakkeen taustatietoina kysytään sukupuolta ja ikäryhmää. Muutamaan kohtaan lisätään avoin kysymys koskien muuta kuin lueteltua vaihtoehtoa.

Kolmannen tutkimuskysymyksen kohdalla etsivän vanhustyön suunnitelman kehittämisessä käytetään teoreettista tietoperustaa ja kyselyn tulosten analysoinnilla saatavaa tietoa sekä learning cafe -menetelmää. Learning cafe eli oppimiskahvila on keskusteluun, tiedon luomiseen ja siirtämiseen tarkoitettu menetelmä, jossa tärkeää on löytää yhteisiä ratkaisuja käsiteltävänä oleviin kysymyksiin tai teemoihin (Innokylä, n.d.). Oppimiskahvilaan kutsutaan kohderyhmän ikäistä väestöä ikäntyvien oman näkemysesi esiin tuomiseksi.

4.1 Kirjallisuuskatsaus

Kirjallisuuskatsaus on tutkimusmetodi, jossa tutkitaan aiemmin tehtyjä tutkimuksia, käsitellään laajoja aineistoja ja tuotetaan niistä uutta tietoa. Katsaukset jaotellaan yleensä kolmeen perustyyppiin, jotka ovat kuvaileva, systemaattinen ja meta-analyysi. (Salminen, 2011, s. 1, 6, 22.) Tähän opinnäytetyöhön valittiin metodiksi kuvaileva katsaus.

Kirjallisuuskatsaus tehdään katsaustyyppistä riippumatta tutkimustyön periaatteiden mukaisesti eli kriittisesti, järjestelmällisesti, tarkasti ja läpinäkyvästi. Erot katsaustyypeissä liittyvät aineiston laajuuteen, luonteeseen ja laadunarviointiin. (Vilka, 2023, luku 1, kohta 1.5 ”Kirjallisuuskatsaus prosessina”.) Termillä ’kirjallisuus’ tarkoitetaan laajaa aineistoa, jossa lähteinä voidaan käyttää kirjallisuuden lisäksi esimerkiksi teollista tutkimusta tai ammattikirjallisuutta (Salminen, 2011, s. 31).

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus on yksi yleisimmin käytetty ja sitä voidaankin luonnehtia yleiskatsaukseksi, koska aineistot ovat laajoja ja tutkimuskysymykset väljempiä. Kuvailevassa katsauksessa erottuu kaksi tyyppiä, narratiivinen ja integroiva. Narratiivinen kirjallisuuskatsaus on metodisesti kevyin muoto ja sen avulla saadaan laaja käsitys aiheesta tai kuvaillaan käsiteltävän aiheen historiaa. Integroivalla katsauksella pystytään keräämään isompi otos, jolloin saadaan kuvattua tutkittavaa asiaa monipuolisemmin. Integroiva katsaus ei seulo eikä valikoi tutkimusaineistoa yhtä tarkasti kuin systemaattinen, vaikka niillä onkin useita yhtymäkohtia. Tiivistetysti integroivan kirjallisuuskatsauksen vaiheet ovat tutkimusongelman asettelu, aineiston hankkiminen, arviointi, analyysi ja tulkinta sekä tulosten esittäminen (Cooper, 1998, viitattu lähteessä Salminen, 2011, s. 8), jotka mukailevat systemaattista katsausta. Integroiva katsaus nähdäänkin narratiivisen ja systemaattisen välisenä yhdyssiteenä. (Salminen, 2011, s. 6–8.) Kangasniemi ym. (2013, s. 294) jäsentävät katsauksen vaiheet kokonaisuudeksi (Kuvio 1), jolle luonteenomaista on vaiheiden eteneminen päällekkäisesti suhteessa toisiinsa.

Kuvio 1. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen vaiheet (Kangasniemi ym., 2013)

4.1.1 Tutkimuskysymys

Kiinnostava ja hallittavissa oleva tutkimusongelma pyritään löytämään ja muotoilemaan rajaamalla tutkimuksen aihepiiriä. Hyvässä tutkimuksessa vastataan yksilöityyn kysymykseen, jonka täsmällinen rajausta antaa mahdollisuuden ilmiön syvälliseen tarkasteluun. (Kangasniemi ym., 2013, s. 294–295; Metsämuuronen, 2011, s. 37–38.) Tutkimuskysymys muotoiltiin PICO-menetelmällä, jonka PCC-muodon avulla aihetta rajattiin. Kysymyksen asettelussa ikääntyneet on ryhmä P (population), etsivä vanhustyö on käsite C (concept) ja toimintatavat ovat konteksti C (context). (Hotus Hoitotyön tutkimussäätiö, 2023; Teeri, 2022.) Tutkimuskysymystä muotoiltiin opinnäytetyön aiheen mukaan kysymyksestä `Mitä etsivä vanhustyö on?` muotoon `Millaisilla etsivän vanhustyön toimintatavoilla tavoitetaan tuen tarpeessa olevia ikääntyneitä?` Tämän kysymyksen perusteella aihe rajattiin tarkemmin koskemaan toimintatapoja, jotka käytännössä on jo havaittu toimiviksi aiemmissa tutkimuksissa.

4.1.2 Käsitteet

Katsauksen laatimisessa oleellista on määrittää tutkimuskysymyksen käsitteet niin, että ne toimivat rakenteena aineistosta etsittävälle tiedolle (Kangasniemi ym., 2013, s. 295; Vilka, 2023, luku 1, kohta 1.4 ”Teorian merkitys kirjallisuuskatsauksessa”).

Lainsäädännössä määritellään ikääntynyt vanhuuseläkkeeseen oikeutetussa iässä olevaan väestöön kuuluvaksi ja iäkäs henkilöksi, jonka fyysinen, kognitiivinen, psyykinen tai sosiaalinen toimintakyky on heikentynyt korkeasta iästä johtuvien muutosten vuoksi (Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvveluista eli vanhuspalvelulaki 980/2012, 1 luku 3 § 1 ja 2 mom.). Ikääntyneen lisäksi voidaan käyttää esimerkiksi termejä ikäihminen, vanhus tai seniori (YSO Yleinen suomalainen ontologia, 2023). Käsitteenä etsivä vanhustyö on yleiskäsite, jonka yläkäsite on etsivä sosiaalityö (YSO, 2023).

4.1.3 Aineiston valitseminen

Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa aineiston valinta ja analyysi tapahtuvat osittain samanaikaisesti, joka liittyy menetelmän aineistolähtöiseen ja ymmärtämiseen tähtäävään luonteeseen. Aineiston valinnassa jokaisen alkuperäisen tutkimuksen kohdalla pohditaan, mikä on sen suhde tutkimuskysymykseen ja miten se täsmentää tai kritisoi sitä. (Kangasniemi ym., 2013, s. 295.)

Lähdeaineistoa etsittiin eri tietokannoista tutkimuskysymyksen käsitteistä johdetuilla hakusanoilla tai hakulausekkeilla suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi maaliskuun 2023 aikana. Tiedonhaku kuvattiin kokonaisuudessaan liitteenä olevaan taulukkoon (Liite 1) ja esimerkki hakutapahtumasta on kuvattu taulukossa 1.

Taulukko 1. Esimerkki tiedonhakuprosessista

Tietokanta	Hakusanat	Rajaukset	Tulokset	Valinta otsikon, tiivistelmän / johdannon perusteella	Valitut aineistot
Theseus	etsivä vanhustyö	YAMK	43	3	3
	löytävä vanhustyö	YAMK	9	0	0
Google Scholar	etsivä vanhustyö -opinnäytetyö	2013–2023	208	2	0
	uppsökande äldrearbete	2013–2023	49	0	0

Tietokannoiksi valikoituivat hakutulosten perusteella SAMK Finna, Finna.fi, Theseus, Google Scholar ja EBSCOhost Cinahl. Valintavaiheessa poistettiin AMK-opinnäytetyöt ja päällekkäiset osumat. Otsikon ja tiivistelmän tai johdannon lukemisen perusteella seulottiin sopivia tutkimuksia. Lisäksi manuaalisella haulla löydettiin kolme

aineistoa, jotka eivät lähemmän tarkastelun jälkeen vastanneet tutkimuskysymykseen. Aineistoksi löydettiin pääasiassa ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytteitä sekä yksi tutkimusartikkeli, yksi pro gradu ja yksi muu julkaisu. Väitöskirjoja ei aineistoista löytynyt yhtään.

4.1.4 Valintakriteerit

Aineiston valintakriteerien määrittelyllä pyrittiin rajaamaan hakutuloksia ja kohdentamaan ne tutkimuskysymyksen mukaisesti (Taulukko 2). Ajanjaksoa määrittelemällä saatetaan pyrkiä aineiston koon hallitsemiseen, mutta tärkeämpää on pohtia kysymystä yhteiskunnallisten muutosten tai uudistuneiden käytäntöjen valossa (Vilkka, 2023, luku 1, kohta 1.5 ”Kirjallisuuskatsaus prosessina”). Katsauksessa yli kymmenen vuotta vanhoja aineistoja ei huomioitu, koska tavoitteena oli löytää mahdollisimman tuoretta tietoa aiheesta.

Taulukko 2. Katsauksen sisäänotto- ja poissulkukriteerit

Sisäänottokriteerit	Poissulkukriteerit
Aineisto julkaistu 2013-2022 (2023)	Julkaistu ennen vuotta 2013
Julkaisukieli suomi, ruotsi tai englanti	Muilla kielillä kuin suomi, ruotsi, englanti julkaistut
Koko teksti/teos saatavilla sähköisenä/paperisena	Koko teksti/teos ei saatavilla
Aineisto koskee ikääntyneitä	Aineisto koskee muita kuin ikääntyneitä
Aineisto vastaa tutkimuskysymykseen	Aineisto ei vastaa tutkimuskysymykseen
	AMK-opinnäytetyö

4.1.5 Aineiston käsittely ja analyysi

Kirjallisuuskatsaukseen valikoidut aineistot arvioitiin Critical Appraisal Skills Program (CASP) arviointikriteeristön muokatulla kymmenen kysymyksen versiolla, joka koostuu yleisistä sosiaalitieteellisessä tutkimuksessa hyväksytyistä kriteereistä ja jossa arvioitavien osioiden pisteytys on asteikolla 2-1-0 eli kyllä-osittain-ei (Nevala ym., 2014, s. 9–10, 38–39). Kaikki laadunarviointiin valitut yhdeksän aineistoa saivat yli 10 pistettä, joten ne otettiin mukaan kirjallisuuskatsaukseen. Arviointipisteet on esitetty kirjallisuuskatsauksen aineistoa kuvaavassa taulukossa (Liite 2).

4.1.6 Sisällönanalyysi

Uutta tietoa saadaan analysoimalla aineistosta löytyviä havaintoja eli sisältöä analysoimalla (Vilkka, 2023, luku 3, ”Uuden tiedon muodostaminen ja arviointi”). Valitut aineistot luettiin kokonaiskuvan saamiseksi ensin kokonaan. Sen jälkeen palattiin tutkimuskysymyksen kannalta oleellista tietoa kuvaaviin kohtiin, jotka useimmiten olivat johtopäätökset tai tulokset -osioissa. Tutkimuskohteen ja analysoitavien tutkimusten tunteminen antaa mahdollisuuden erittelyyn ja vertailuun sekä omien päätelmien tekemiseen, jolloin aineistosta saadaan luotua asiakokonaisuus (Vilkka, 2023, luku 3, kohta 3.1 ”Sisältöanalyysi ja analyysin havainnollistaminen”). Seuraavissa kappaleissa esitetään analysoiduissa tutkimuksissa mainitut toimivat etsivän työn menetelmät syrjäytyneiden tai syrjäytymisvaarassa olevien ikääntyneiden ihmisten löytämiseksi tai tavoittamiseksi, sekä kuvataan menetelmät tutkimuskohtaisesti taulukossa (Taulukko 3).

Verkostoyhteistyö mainittiin kaikissa yhdeksässä tutkimuksessa, joten yhteistyön voidaan päätellä olevan oleellinen keino löytää tuen tarpeessa olevia ikääntyneitä. Verkostojen muodostuminen edellyttää toimivaa vuorovaikutusta eri toimijoiden kesken, tietoa toiminnoista ja niiden sisällöstä sekä työntekijöiden osaamis- ja vastuualueista. Onnistuessaan verkosto pystyy tukemaan löydettyjen ikääntyneiden lisäksi myös siinä toimivia työntekijöitä, tarjoamalla mahdollisuutta työpariin tai jakamalla osaamistaan muulla tavoin. Uhkana toimivalle verkostolle voi olla arvostuksen puute yksittäisiä toimijoita kohtaan ja heikkoutena viranomaisyhteistyön ulkopuolelle jäävien toimijoiden asema.

Kokoavat toiminnot, joita ovat esimerkiksi kerhot, tilaisuudet ja erilaiset tapahtumat, mainittiin kahdeksassa tutkimuksessa. Järjestöiltä toivottiin aktiivista otetta erilaisten toimintojen ja tapahtumien järjestämisessä ja toisaalta toiminnan tutuksi tekemistä oleamalla esillä. Seurakuntien tilaisuudet ovat toimivia etsimisen ja löytämisen kohteita diakoniatyöntekijöiden mukaan. Kaikilla ei kuitenkaan ole mahdollisuutta osallistumiseen, jolloin näiden toimien ulkopuolelle jää tuen tarpeessa olevia ihmisiä. Tähän voivat vaikuttaa muun muassa ikääntyneen taloudellinen tilanne, kulkemisen ongelmat tai arkuus osallistua. Myös fyysisen toimintakyvyn heikkeneminen tai muistisairaus

vaikuttavat osallistumismahdollisuuksiin heikentävästi. Vapaaehtoisen tai vertaisen tuella on mahdollista osittain vastata näihin esteisiin.

Jalkautuminen ja tiedottaminen osoitettiin useammassa tutkimuksessa oleellisiksi keinoiksi tuoda etsivää toimintaa esille ja tehdä sitä tutuksi kohderyhmän lisäksi myös laajemmalle yleisölle. Lähiympäristöön, jossa ikääntyviä liikkuu, heidän elinpiiriinsä tai tilaisuuksiin jalkautumalla voidaan tavoittaa ikääntyneitä ja luoda heihin kontakteja. Tiedottamisen väyliksi mainittiin esitteet, ilmoitukset ilmaisjakelulehdissä, puskaradio ja toiminnasta kertominen jalkautumalla tilaisuuksiin ja tapahtumiin.

Kotikäynti etsivän työn toteutusmuotona liittyi useimmiten diakoniatyöhön, joka luonteeltaan on muutenkin lähellä etsivää työtä. Kotikäynnit edellyttävät henkilöstöltä resursseja, ovat aikaa vieviä ja vaativat luottamuksen luomista ikääntyneeseen. Toisaalta ihmisen omassa elinpiirissä kohtaaminen on yksilöllisempää, jolloin avun tarpeiden havainnoiminen helpottuu.

Lähipalvelut nähtiin ikääntyneiden kannalta tärkeiksi saavuttamisen, mutta myös tavoittamisen näkökulmasta. Palvelu, johon on helppo tulla ja joka sijaitsee lähellä omaa asuinalueita, madaltaa kynnystä hakea apua. Tutut työntekijät tunnistavat avun tarpeen helpommin ja osaavat ohjata oikealle toimijalle.

Huoli-ilmoitus ja yhteydenottokortti ovat keinoja tuen tarpeessa olevan löytämiseen. Ensimmäisessä kyse on ulkopuolisen tekemästä ilmoituksesta ja jälkimmäisessä ikääntyneen itsensä tekemästä aloitteesta toimijatahon yhteydenottoon. Huoli-ilmoitus on sosiaalihuollosta vastaavalle viranomaiselle tehtävä ilmoitus iäkkään henkilön ilmeisestä palveluntarpeesta ja se voidaan tehdä kirjallisesti tai suullisesti (Vanhuspalvelulaki 980/2012, 5 luku 3 § 1 ja 3 mom.; Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 4 luku 35 § 1–3 ja 5 mom.). Yhteydenottokortti 'Hoksauta minut' on kehitetty Kirkkopalvelujen ja Oulun Diakonissalaitoksen säätiön yhteisessä IkäArvokas -hankkeessa. Korttimallia voidaan hyödyntää vanhustyön verkostoissa tai muissa arjen toimintaympäristöissä toimivien tahojen korttikampanjoissa. (Innokylä, 2022; Kirkkopalvelut, 2023.)

Taulukko 3. Etsivän työn menetelmät

Tutki- mus	Huoli- ilmoi- tus	Jalkau- tuminen	Koti- käyn- nit	Lähi- palve- lut	Ver- kosto	Yhtey- den- otto- kortti	Ko- koava toi- minta	Tiedot- tami- nen
Nurmi, M.	x	x	x	x	x			x
Thitz, P.		x	x		x	x	x	
Heiska- nen- Erhinm wing- bowo, A.	x	x	x	x	x		x	x
Pietilä, M. & Saaren- heimo, M.	x	x	x		x	x	x	
Vesala, H.			x		x	x	x	x
Haa- kana, M.					x		x	x
Are- kari, N. & Soi- ninen, J.		x		x	x		x	x
Lehti- mäki, S.		x		x	x		x	x
Back- man, A.					x		x	

4.1.7 Kirjallisuuskatsauksen tulokset

Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen viimeinen vaihe on tulosten tarkastelu, joka sisältää pohdintaa sisällöstä ja menetelmästä sekä tutkimuksen etiikan ja luotettavuuden arvioinnin. Vaikka katsaus perustuu kirjallisuuteen, myös tuotettuja tuloksia on olennaista pohtia suhteessa laajempaan kontekstiin. (Kangasniemi ym., 2013, s. 297.)

Etsivässä työssä lähtökohdat ja toteutustavat vaihtelevat toimijatahon mukaan. Järjestöt, julkinen sektori ja seurakunnat käyttävät tuen tarpeessa olevien ikääntyvien tavoittamiseen erilaisia keinoja, joita tässä katsauksessa selvitettiin. Verkostoituminen ja yhteistyön tekeminen osoittautui merkittävimmäksi tavaksi toteuttaa etsivää

vanhustyötä. Ilman verkostoja toiminta ei voi olla kovin tuloksellista, koska tavoittamisen ja tuen antamisen mahdollisuudet liittyvät kiinteästi toimijoiden resurssiin.

Kerhot, korttelikahvilat ja erilaiset muut matalan kynnyksen toiminnot olivat potentiaalisia ikääntyneiden tavoittamisen keinoja. Näiden järjestäjänä järjestöillä on ensisijainen rooli. Jalkautuminen ikääntyneiden pariin heidän liikkumisalueillaan nähtiin toimivana keinona tehdä etsivää työtä tekevä toimija tutuksi. Tutuus voi helpottaa avun pyytämistä tai madaltaa avun pyytämisen kynnyksiä. Tiedottamisen väyliin vaikuttavat paikkakuntakohtaiset mahdollisuudet, joiden valitsemisessa korostuu tavoitettavuus. Ilmaislehti tai muu alueen kaikki kotitaloudet saavuttava tiedote takaa tiedon siirtymisen varmemmin kuin maksullinen paikallislehti tai sähköinen viestintä.

Hoksauta minut – yhteydenottokortin (Innokylä, 2022.; Kirkkopalvelut, 2023; Myllymäki & Huuhka, 2017, s. 8) tyypillisellä tavoittamisen keinolla toteutettavat kampanjat haastavat pohtimaan, mitkä tahot alueella kohtaavat ikääntyneitä heidän arjessaan. Tullevaisuudessa haasteeksi saattaa muodostua tuen tarpeiden moninaisuus suhteessa henkilöstöresursseihin, jolloin vapaaehtoistoimijoiden kouluttaminen rinnalla kulkemiseen ja palvelupolulle johdatteluun puoltaa paikkaansa.

Kirjallisuuskatsauksen aineistoksi valikoituneissa tutkimuksissa osallistujat eri haastatteluissa, työryhmissä ja kehittämisessä olivat kohderyhmään kuuluvia ikääntyneitä, ikäihmisten parissa toimivia työntekijöitä ja järjestötoimijoita sekä ikääntyneiden palvelualueella johtavassa asemassa olevia henkilöitä. Etsivän vanhustyön kohderyhmän osallisuutta edistettiin ottamalla ikääntyneitä mukaan kehittämistyöhön tai tutkimukseen, ja näin saatiin heidän ääntään kuuluviin (Arekari & Soininen, 2020; Haakana, 2020; Heiskanen-Erhinmwingbovo, 2021; Pietilä & Saarenheimo, 2018).

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus on aikaisempaa tietoa kokoava ja tarkasteleva aineistolähtöinen ja ymmärtämiseen tähtäävä tutkimusmenetelmä (Kangasniemi ym., 2013, s. 298). Tähän katsaukseen valitusta aineistosta löydettiin kattavasti toimiviksi havaittuja menetelmiä ikääntyneiden tavoittamiseen. Kuvailevalla katsauksella pystyttiin sen aineistolähtöisyyden avulla jäsentämään ja kuvaamaan tutkittavaa asiaa onnistuneesti.

4.2 Kysely

Toimintamallin kehittämisessä keskeistä on kartoittaa ikääntyvien näkemyksiä heidän tarpeistaan, osallistaa ikääntyviä toimintamallin kehittämiseen ja näin täydentää ikääntyville suunnattua palvelukokonaisuutta. Tähän käytettiin menetelmänä kyselyä. Kysely on määrällisen tutkimuksen menetelmä, jota voidaan käyttää myös laadullisessa tutkimuksessa (Kananen, 2017, s. 93). Määrällisellä tutkimuksella pyritään kuvailemaan ja selittämään kohteena olevaa ilmiötä havaintojen avulla. Mittauksen kohteet ovat havaintoyksiköitä, tässä tapauksessa Eurajoen kunnan 65 vuotta täyttäneitä asukkaita, joista satunnaisesti valitusta otoksesta saatujen tietojen perusteella voidaan tehdä koko joukkoa koskevia päätelmiä. (Ojasalo ym., 2015, s. 122–123.)

Kyselylomake suunnitellaan kehittämistyön tavoitteiden perusteella ja siihen tulee sisällyttää vain sellaisia kysymyksiä, joita tarvitaan tavoitteiden saavuttamiseksi (Ojasalo ym., 2015, s. 130). Kysely toteutettiin paperisena. Kohderyhmä huomioiden näin saadaan oletettavasti enemmän vastauksia kuin sähköisellä kyselyllä, koska tietotekniikkaa käyttäviä ikääntyneitä on vielä suhteellisen vähän.

Tutkimuslomakkeet koostuvat saatekirjeestä ja varsinaisesta lomakkeesta, mutta saatekirje voidaan korvata myös saatesanoilla, jotka sijoitetaan ennen kysymyksiä. Saateen tehtävä on motivoida vastaamaan ja selvittää tutkimuksen taustaa. (Heikkilä, 2014, s. 59; Ojasalo ym., 2015, s. 133.) Lomakkeen (Liite 3) alkuun laadittiin saatesanat, joissa kuvattiin tutkimuksen tarkoitus, tavoite ja vastaamiseen liittyvät seikat sekä tutkimuksen tekijän yhteystiedot. Ulkoasussa tavoitteena oli selkeys, sisällössä vastaamisen helppous ja nopeus sekä rajoitettu pituus eli yhdelle A4 -arkille mahtuva kokonaisuus. Näin pystyttiin rajaamaan tarvittavien tulosteiden määrää ja huomioimaan kestävä kehityksen näkökulma (Ympäristöministeriö, 2023).

Lomakkeen laatimisessa testaaminen on olennainen vaihe, jossa testaajiksi valittujen 5–10 henkilön avulla pyritään selvittämään kysymysten ja ohjeiden selkeys, lomakkeen toimivuus ja vastaamiseen kuluva aika (Heikkilä, 2014, s. 58; Ojasalo ym., 2015, s. 131, 133). Lomake (Liite 3) laadittiin keväällä 2022 ja siihen tehtiin muutama lisäys palveluohjaajilta saatujen kommenttien perusteella. Tämän jälkeen lomake testattiin viidellä kohderyhmän ikäisellä vastaajalla, jolloin esille tuli käsitteiden tarkentamisen

tarve. Lomakkeelle lisättiin selityksiä sulkuihin rastitettavan kohdan jälkeen selventämään, mitä kyseinen kohta tarkoittaa tai pitää sisällään. Nopeasti vastattavaksi suunniteltu lomake toimi ajankäytön osalta hyvin, vastaamiseen meni testihenkilöiltä keskimäärin viisi minuuttia.

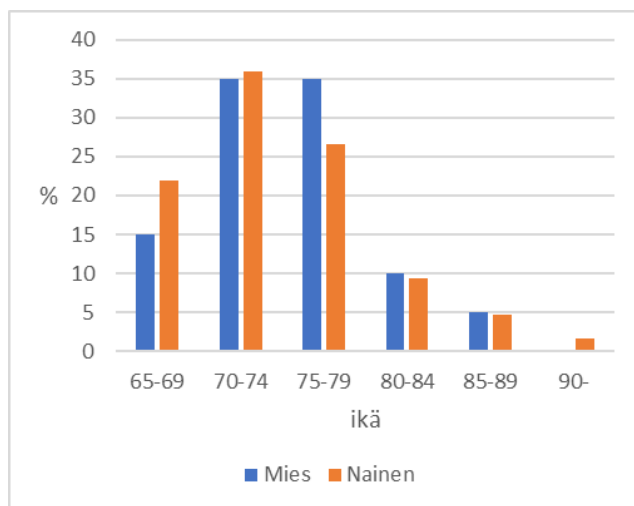
Alkuperäisestä suunnitelmasta poiketen kyselyä ei käynnistetty kesän 2022 aikana ajankäytön haasteiden vuoksi. Tämä osoittautui hyväksi ratkaisuksi kyselylomakkeen sisällöllisen kehittämisen kannalta. Lomakkeen sisällöstä käytiin keskustelua vielä opinnäytetyön seminaarissa 8.9.2022 ja siihen tehtiin lisäyksiä sukupuoli ja osallistuminen -kohtiin. Myös tutkimuslupien saaminen viivästyi ja ne myönnettiin vasta syyskuun loppupuolella.

Kyselyä jaettiin Eurajoen alueen eläkeläisjärjestöille, sosiaali- ja terveystalvelujen palveluohjaukseen ja seurakunnalle. Aineistoa kerättiin marraskuusta 2022 huhtikuun loppuun 2023. Vastauksia saatiin eläkejärjestöiltä ja seurakunnalta yhteensä 104 kappaletta. Palveluohjauksen kautta ei palautunut yhtään vastausta.

4.2.1 Kyselyn tulokset

Kvantitatiivisessa eli määrällisessä tutkimuksessa aineiston kerääminen ja käsittely ovat erillisiä vaiheita. Ensin tiedot kerätään lomakkeille, joista ne käsittelyvaiheessa syötetään tietokoneelle havaintomatriisin muotoon. Internetkyselyissä datatiedostot muodostuvat suoraan, jolloin erillistä tietojen syöttövaihetta ei ole. (Heikkilä, 2014, s. 120.)

Paperilomakkeilla annetuista kyselyn vastauksista luotiin havaintomatriisi syöttämällä tiedot taulukkolaskentaohjelma Exceliin ja aineisto käsiteltiin Tixel-tilasto-ohjelmalla. Lomakkeen (Liite 3) alussa taustatietoina kysyttiin sukupuolta ja ikäryhmää. Vastaajista (N=104) miehiä oli 40 ja naisia 64. Vastaajien jakautuminen ikäryhmiin esitetään kuviossa (Kuvio 2). Suurinta osaa vastaajista edustivat 70–79-vuotiaat (n=68).

Kuvio 2. Vastaajien ikäjakauma (N=104)

Varsinaisella tutkimuskysymyksellä selvitettiin vastaajien kokemaa avun, neuvojen, opastuksen tai lisätiedon tarvetta. Kysymykseen sisältyi monta eri asiaa vastoin hyvästä tutkimuskysymyksestä annettuja suosituksia (vrt. Heikkilä, 2014, s. 47), mutta perusteena oli, ettei tarpeen tasosta tarvita yksilöityä tietoa. Etsivän vanhustyön suunnitelman kehittämisessä riittää, että kyseiseen asiaan kohdistuvia tarpeita on. Sillä, ovatko tarpeet suoranaisia avun tarpeita vai pelkästään lisätiedon tarpeita, ei ole merkitystä tässä vaiheessa.

Taulukossa 4 kuvataan tutkimuskysymykseen saatujen vastausten esiintymistä kyselyssä. Digitaalisten välineiden käyttöön ja sovellusten käyttöön liittyvät vastaukset yhdistettiin kumpikin yhdeksi kokonaisuudeksi, muut kohdat ilmoitetaan yksittäisinä (Taulukko 4). Vastuutahot merkitsemällä havainnollistettiin, mihin asioihin etsivä vanhustyö (X) voidaan liittää tukemaan ikääntyneitä (itse), joko yhdessä verkostotoimijana tai erillisenä toimijana. Tiedottaminen kytketään kaikkiin kohtiin ja siinä vastuutahona voidaan pitää koko verkostoa.

Taulukko 4. Tarpeita kartoittavan kyselyn vastaukset

Kysely	Vastausten lukumäärä	Vastuutaho (X = etsivä työ)
Apuvälineet	6	Sote
Asiakasmaksukatto	10	Sote
Asiointi	15	Itse, omaiset, X
Asumispalvelut	3	Sote
Digitaalisten välineiden käyttö	89	Itse, omaiset, X
Digitaalisten sovellusten käyttö	121	Itse, omaiset, X
Edunvalvontavaltuus	12	Itse
Elintavat	15	Itse, sote, X

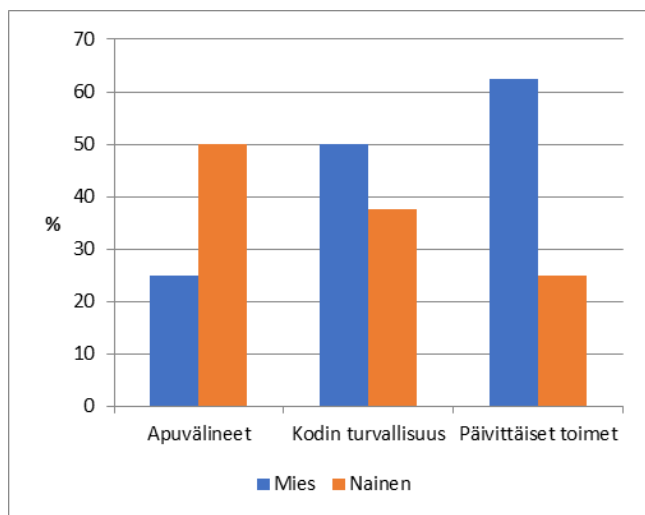
Hoitotahto	11	Itse
Hyvinvointikaveri	8	Kunta
Kodin turvallisuus	7	Itse, omaiset
Kotihoidon palvelut	7	Sote
Kotitalkkari	15	Yrittäjä
Kuljetuspalvelut	11	Sote, Kela
Osallistuminen	12	Itse, X
Päivittäiset toimet	7	Itse, koho, omaiset
Taloudelliset tuet	6	Sote, Kela
Vanhusneuvosto	8	Kunta
Yksinäisyyden ehkäisy	8	Itse, X
Yksityiset palveluntuottajat	2	Yrittäjä
Ei tarvetta	28	Itse, omaiset

Käsittelyn helpottamiseksi vastauksia yhdisteltiin kategorioihin (Taulukko 5). Kategorioiksi määriteltiin kotona asuminen, kodin ulkopuolinen toiminta, hyvinvointi, teknologia ja tukimuodot.

Taulukko 5. Kyselyaineistossa kysytyjen tarpeiden ryhmittely kategorioiksi

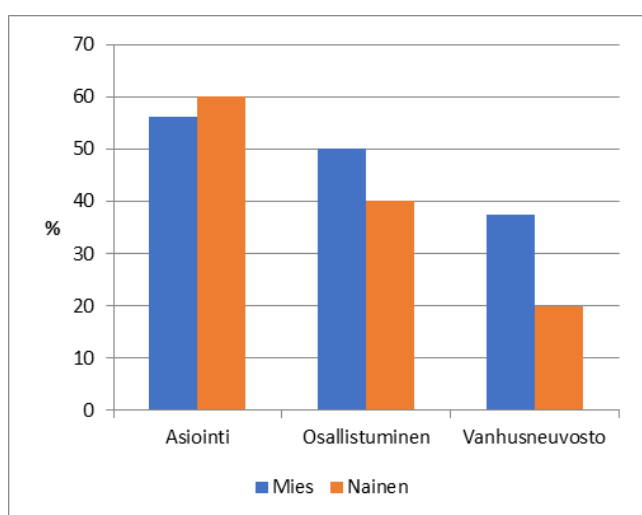
Kotona asumiseen liittyvät tarpeet -apuvälineet -kodin turvallisuus -päivittäiset toimet	Kodin ulkopuoliseen toimintaan liittyvät tarpeet -asiointi -osallistuminen -vanhusneuvosto	Hyvinvointiin liittyvät tarpeet -elintavat -hoitotahto -yksinäisyyden ehkäisy	Teknologiaan liittyvät tarpeet -puhelin -tabletti -tietokone -Facebook -Instagram -Omakanta -OmaKela -Omaolo -verkkopankki -WhatsApp	Tukimuotoihin liittyvät tarpeet -asiakasmaksukatto -asumispalvelut -edunvalvontavaltuus -hyvinvointikaveri -kotihoiton palvelut -kotitalkkari -kuljetuspalvelut -taloudelliset tuet -yksityiset palveluntuottajat
---	---	--	--	--

Vastaajat ilmaisivat kotona asumiseen liitettyjä liikkumisen ja päivittäisten toimien apuvälineisiin liittyviä tarpeita (n=6), kodin turvallisuuteen, esteettömyyteen ja paloturvallisuuteen, liittyviä tarpeita (n=7) sekä päivittäisiin toimiin liittyviä tarpeita (n=7) itsestä ja / tai kodista huolehtimisessa (Kuvio 3). Naisilla oli apuvälineisiin liittyviä tarpeita enemmän, miehillä taas kodin turvallisuuteen ja varsinkin päivittäisiin toimiin liittyviä.

Kuvio 3. Kotona asumiseen liittyviä avuntarpeita

Kodin ulkopuolelle suuntautuviin toimintoihin liitettiin asiointi ja osallistuminen (Kuvio 4). Tähän kohtaan yhdistettiin myös vanhusneuvosto, jonka tehtävä on vaikuttaa kunnan eri toimintojen suunnitteluun, valmisteluun ja seurantaan ikääntyviä koskevissa asioissa (Kuntalaki 410/2015, 5 luku 27 §; Vanhuspalvelulaki 980/2012, 11 §). Asiointiin eri palveluissa, kuten Kelassa, pankissa, apteekissa tai kaupassa, kaipasi jonkinasteista tukea tai lisätietoa (n=15), harrastuksiin, järjestötoimintaan, kerhoihin tai seurakunnan toimintaan osallistumiseen (n=12) sekä vanhusneuvostosta kaipasi tietoa (n=8).

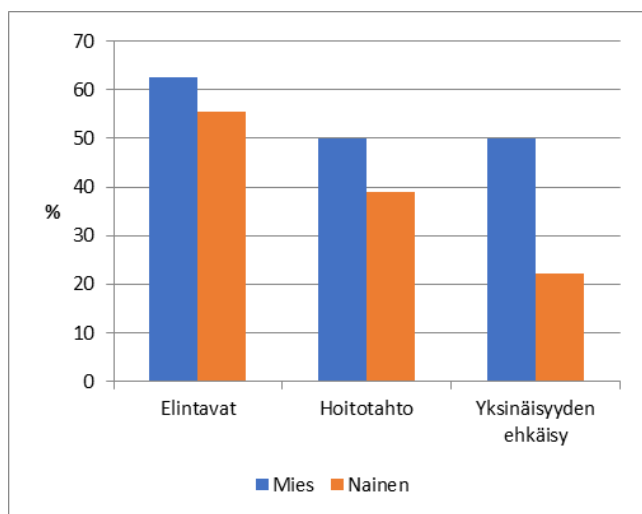

Kuvio 4. Kodin ulkopuoliseen toimintaan liittyviä avuntarpeita

Hyvinvoinnin kategoriassa elintapoihin eli liikuntaan, ravitsemukseen, uneen, tupakointiin ja päihteiden käyttöön liittyviä tarpeita ilmaistiin eniten (n=15). Lisäksi ilmaistiin tarpeita hoitotahdosta (n=11) ja yksinäisyyden ehkäisystä (n=8).

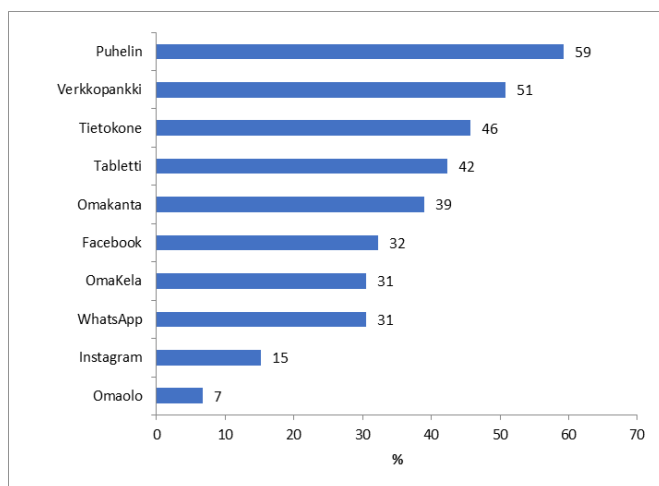
Hoitotahdolla määritellään, millaista hoitoa halutaan, jos itse ei jostain syystä pystytä osallistumaan hoitopäätöksiin (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL, 2023).

Yksinäisyyden ehkäisyssä miesten osuus oli selvästi suurempi.

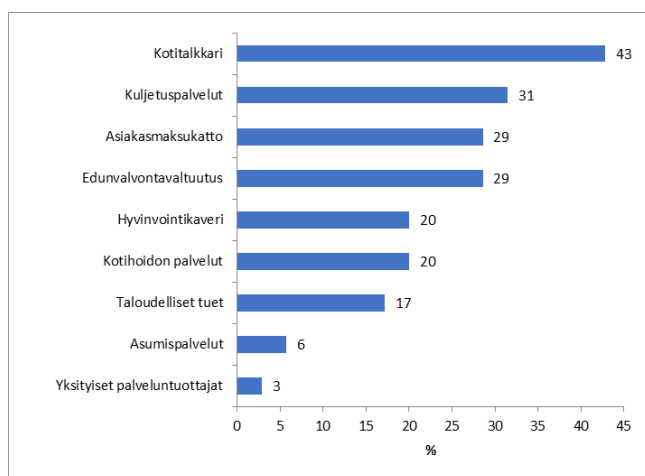
Kuvio 5. Hyvinvointiin liittyviä avuntarpeita

Teknologiaan (Kuvio 6) liittyviin avuntarpeisiin yhdistettiin sekä välineet että sovellukset. Digitaalisista välineistä avuntarpeita ilmaistiin puhelimesta (n=36), tabletista (n=25) ja tietokoneesta (n=28), digitaalisista sovelluksista merkittävimmät olivat verkkopankki (n=30) ja terveystietojen Omakanta (n=23). Sosiaaliseen mediaan (n=28) ja viestintään (n=18) sekä Kelan OmaKelaan (n=18) liittyvät tarpeet olivat seuraavina. Vähiten tarpeita kohdistui hoidon ja palvelujen tarpeen arviointiin kehitettyyn Omaoloon (n=4).

Kuvio 6. Teknologiaan liittyviä avuntarpeita

Tukimuodoiksi (Kuvio 7) määriteltiin kaikki kotona asumiseen ja selviytymiseen liittyvät palvelut, taloudelliseen selviytymiseen liittyvät tuet ja yksilöön kohdistuvat muut kuin terveydelliset päätökset. Kotitalkkariin (n=15) ja edunvalvontavaltuutukseen (n=12) kohdistuvia tarpeita oli eniten. Edunvalvontavaltuutus on asiapaperi, joka laaditaan sen varalta, jos itse ei jostain syystä pysty hoitamaan asioitaan. Valtuutuksella nimetään etukäteen, kuka saa hoitaa asioita ja miten. Valtuutus on virallista edunvalvojaa joustavampi tapa varautua asioiden hoitamiseen. Digi- ja väestötietoviraston, jatkossa DVV, internet-sivuilla on valtuutuksesta tarkempaa tietoa. (DVV, 2023.)

Kuvio 7. Tukimuotoihin liittyviä avuntarpeita

Avoimille vastauksille oli varattu tilaa digitaalisten välineiden ja sovellusten kohdalle sekä kyselyn loppuun. Saatesanoissa kehoitettiin lisäksi käyttämään kaikkia lomakkeen tyhjiä alueita mahdollisten mielipiteiden tai ajatusten ilmaisemiseen. Avoimia vastauksia saatiin suhteellisen vähän, vain kymmenessä lomakkeessa kaikista palautuneista (N=104) oli kirjoitettuja mainintoja.

Kolme vastaajaa (n=3) oli tehostanut viestiään itsenäisestä pärjäämisestä ilmaisemalla eri sanamuodoin, ettei tarvitse apua tai lisätietoa.

Kaikki hallussa

En tarvii apuja

Toistaiseksi en tarvitse apuja

Seitsemässä lomakkeessa (n=7) oli mainintoja yksittäisistä asioista tai omakohtaisia kommentteja kysyttyihin kohtiin. Asuinkumppanin tai naisystävän tarve ilmaistiin kahdessa lomakkeessa (n=2). Teknologiaan liittyvissä kommentteissa (n=4) täydennettiin puuttuvia, vastaajaa kiinnostavia sovelluksia tai ilmaistiin muita tarpeita.

Osaan käyttää jotenkin mutta lisätieto ei olisi pahitteeksi

Vastauksissa toivottiin myös uusien vapaaehtoisten kouluttamista lenkkikavereiksi tai ehkäisemään yksinäisyyttä esimerkiksi omaishoitotilanteissa.

Kouluttakaa henkilöitä jotka tulevat käymään...yksinäisyys on kamalaa. Kyytikavereita on koulutettu mutta eivät tule kun valikoiduille.

Eurajoen kunnassa on koulutettuja vapaaehtoisia Hyvinvointikavereita, joiden koordinoinnista vastaa asiakkuuspäällikkö (myöhemmin nimike muutettu hyvinvointikoordinaattoriksi). Hyvinvointikaveri ohjataan tutustumaan kaveria tarvitsevaan ja tarpeesta ilmoittaneeseen ikäihmiseen ja he keskenään sopivat tapaamisten ajankohdista sekä toiminnan sisällöstä. (Eurajoki, 2023b.)

4.2.2 Johtopäätökset

Tuloksien mukaan eniten tarpeita opastukselle tai lisätiedolle on digitaalisten sovelusten ja välineiden käytössä. Välineistä useimmin mainittiin puhelin (n=36). Tabletin (n=25) ja tietokoneen (n=28) osalta tarpeita oli hieman vähemmän. Tämän voidaan päätellä johtuvan myös siitä, ettei kyseisiä laitteita välttämättä ole vastaajilla käytössä. Opinnäytetyön tekijän oma työn kautta saatu kokemus ikääntyneiden suhtautumisesta tietotekniikkaan voi osaltaan selittää asiaa. Valtaosa iäkkäämmistä ei ole kiinnostunut edes kokeilemaan kyseisiä laitteita, vaikka poikkeuksiakin toki on. Sovelluksista eniten esiintyi verkkopankki (n=30) ja Omakanta (n=23). Tulos on sidoksissa nykypäivän vaatimuksiin. Haasteeksi ikääntyvien asioinnissa nähdään muun muassa vahvan tunnistautumisen (Traficom, 2023) vaatimukset sekä laitteiden ja osaamisen puutteet. Väestön tieto- ja viestintätekniikan käyttöä koskevassa tilastossa (Taulukko 6) vuodelta 2022 kuvataan 65–74-vuotiaiden ja 75–89-vuotiaiden teknologian käyttöä, jossa

varsinkin vanhemmassa ikäluokassa näkyy matalia käyttöprosentteja (Tilastokeskus, 2023).

Taulukko 6. Väestön tieto- ja viestintätekniikan käyttö ikäluokan mukaan (Tilastokeskus 2023)

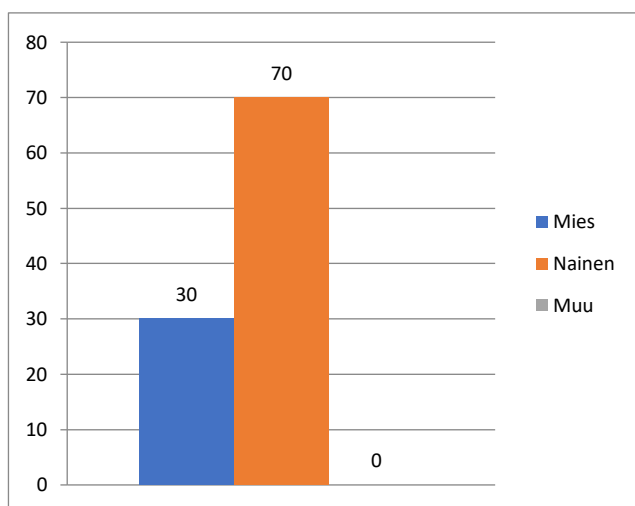
2022	Käyttänyt internetiä useita kertoja päivässä, %	Omassa käytössä on kosketusnäytöllä varustettu puhelin, %	Käyttänyt sähköpostia viimeisen 3 kuukauden aikana, %	Pikaviestinyt älypuhelimella tai muulla laitteella viimeisen 3 kuukauden aikana, %	Hoitanut pankkiasioita viimeisen 3 kuukauden aikana, %
Yhteensä					
65–74	52	78	77	57	82
75–89	20	42	46	25	50

Tilastotieto vuodelta 2020 osoittaa, että 65 vuotta täyttäneistä lähes 90 % on kokenut esteitä tai huolia sähköisten palvelujen käytössä (Sotkanet, 2023c). Vanhus- ja lähimäispalveluliitto Vallin Ikäteknologiakeskuksen toteuttamassa kyselyssä (N=866) vuonna 2017 selvitettiin ikäihmisten teknologian käyttöä ja internetissä asiointia. Kyselyssä verkossa vastanneista 92 % oli hoitanut asioitaan internetissä, kun taas paperilomakkeella vastanneista 44 % ei ollut koskaan asiainut verkon kautta. Digitaalisten palvelujen käyttämisen edellytyksenä on useimmiten sähköinen tunnistautuminen, jota lähes neljännes kaikista vastaajista ei ollut käyttänyt koskaan. Syynä oli tunnistautumiseen tarvittavan välineen puute tai ettei ole käytetty palveluja, joissa tunnistautumista tarvitaan. Muita syitä olivat osaamisen puute ja epäluottamus tietoturvaan kohtaan. Ikääntyneillä, jotka eivät voi asioida sähköisesti, riski palvelujen ulkopuolelle jäämiseen kasvaa ja he joutuvat turvautumaan mahdollisesti kalliimpiin tai vaikeasti saavutettaviin palveluihin. (Valli, 2017, s. 2, 4, 8–9.) Vastaavassa tutkimuksessa vuodelta 2022 (n=289) viidennes vastaajista ei käyttänyt digitaalisia palveluja lainkaan. Suurimpina syinä ilmoitettiin osaamisen ja välineiden puute sekä digitaalisten palvelujen vaikea kieli ja turvallisuus. Huomioitavaa oli, että digipalveluja käyttämättömistä alle kolmannes ilmoitti, ettei halua käyttää näitä palveluja, jolloin noin 70 % voisi tuettuna ja ohjattuna laitteet saatuaan käyttää niitä. (Valli, 2022, s. 11–12.)

Kyselyn tulosten mukaan sosiaalisen median (n=28) ja viestintäsovelluksen (n=18) käyttöön kaivattiin myös tukea. Muihin kysytyihin kohtiin vastaukset jakautuivat melko tasaisesti, vaihteluvälin ollessa 2–15. Vähiten tarpeita kohdistui yksityisiin palveluntuottajiin (n=2) ja asumispalveluihin (n=3). Asiointiin, elintapoihin ja

kotitalkkaritoimintaan liittyviä tarpeita oli kaikissa saman verran ($n=15$). Esille voidaan nostaa erikseen yksinäisyyden ehkäisy ($n=8$), johon liittyviä tarpeita oli kyselyyn vastaajien kokonaismäärästä prosentuaalisesti iso osa, 7,69 %. Yksinäiseksi itsensä kokevien osuus 65 vuotta täyttäneistä on vuoden 2020 tilaston mukaan ollut koko maassa 9,3 % ja Satakunnassa 7,9 % (Sotkanet, 2023b). Kyselyssä yksinäisyydestä tarpeita ilmaisseiden osuus mukailee maakunnan tasoa ja on inhimillisesti ajatellen huolestuttavan korkea määrä.

Itsenäisesti tai omaisten tuella selviytyjillä ($n=30$) ei ollut mihinkään kysyttyihin kohtiin liittyviä tarpeita. Kyselyyn vastaajista voidaan tämän perusteella olettaa, että joukossa on ollut hyvinkin aktiivisia henkilöitä. Kyselyssä ei käytetty poissulkevia rajoituksia vastaajien osalta, ainoastaan jakelussa on huomioitu eläkeikäisten kohderyhmä.

Kuvio 8. Vastaajilla ei avun tai lisätiedon tarvetta ($n=30$)

4.2.3 Yhteenveto

Vastauksista poimittiin etsivän vanhustyön suunnitelman kehittämiseen tarpeet, joihin ei ole olemassa selkeää muuta vastuutahoa kuin ikääntyvä itse tai vastuutahoja voi olla useampia. Tässä suljettiin pois edunvalvontavaltuus ja hoitotahto, jotka ovat yksityisasioita, vaikka niistä tiedottaminen voidaankin kytkeä kaikkiin ikäihmisten käyttämiin palveluihin. Asioiden esillä pitämisellä ja säännöllisellä tiedottamisella pystytään varmistamaan tiedonkulkua.

Asiointiin liittyviin tarpeisiin voidaan osittain vastata tiedottamisella ja opastuksella. Esimerkiksi miten tehdään ruokakassin tilaus, reseptin uusimispyyntö tai Kelan etuuksiin liittyvä hakemus. Ikääntynyttä voidaan opastaa palvelujen käyttämisessä paikan päällä tai verkkopalveluissa Digi- ja väestötietoviraston digituen eettisen ohjeistuksen mukaisesti, jos asiakas antaa tähän suostumuksensa (DVV, 2022). Digitukeen liittyvää muuta tietoa sekä ohjeita on DVV:n internetsivuilla (DVV, 2023). Asioinnin voi siten sisällyttää digitaalisten palvelujen käyttöön.

Julkisten palvelujen käyttäjille on olemassa neuvontapalvelu Kansalaisneuvonta, joka palvelee puhelimitse tai verkossa, ja auttaa kansalaisia löytämään oikean viranomaisen tai viranomaisen tarjoaman sähköisen palvelun sekä tarjoaa tukea sähköiseen asiointiin. Viranomaisasioita ei laiteta vireille palvelussa, vaan ohjataan oikealle viranomaiselle asian käsittelemiseksi. Palvelun tavoitteena on lisätä tietoisuutta julkisista palveluista ja helpottaa niissä asioimista. Vastuutaho palvelussa on DVV. (Kansalaisneuvonta, 2021.)

Elintapojen muutoksiin liittyvästä ohjauksesta vastaavat yleensä terveyspalvelut ja siinä korostuu yksilön oma vastuunotto. Etsivän vanhustyön roolina voidaan nähdä työntekijän osaamisen mukainen tuen antaminen ja esimerkiksi sopivien ryhmien kar-toittaminen ja niihin ohjaaminen tai vertaisryhmien koordinoiminen muutoksen tuke-miseen.

Osallistumisen edistäminen ja yksinäisyyden ehkäisy kytkeytyvät kyselystä selkeim-min etsivän vanhustyön rooliin. Ikääntyneiden omissa lähiympäristöissä erilaisia kyn-nyksettömiä tapahtumia järjestämällä voidaan edistää osallistumismahdollisuuksia, ja-kaa tietoa tärkeistä ja ikääntyviä koskettavista aiheista sekä tavoittaa tuen tarpeessa olevia (vrt. Arekari & Soininen, 2020; Backman, 2015; Haakana, 2020; Heiskanen-Erhinmwingbowo, 2021; Lehtimäki, 2021; Pietilä & Saarenheimo, 2018; Thitz, 2017; Vesala, 2018). Samalla lisätään tietoisuutta etsivästä työstä ja tehdään toimintaa sekä toimijoita tutuksi. Tuen tarpeen ilmaantuessa lähestyminen on helpompaa, kun toimija on ennestään tuttu.

4.3 Learning cafe

Kehittämistyössä tavoitteena oli osallistaa kohderyhmän ikäistä väestöä toimintamallin suunnitteluun. Menetelmänä käytettiin learning cafe -oppimiskahvilaa, joka on ideoimiseen, oppimiseen, keskusteluun ja tiedon käsittelyyn tarkoitettu yhteistoimintamenetelmä. Menetelmän tavoitteena on yhteisten ratkaisujen tekeminen ja yhteisen mielipiteen löytäminen keskustelemalla. Prosessi on yksinkertainen, osallistujat jakautuvat pienryhmiin ja keskittyvät kysymysten ratkaisemiseen pöytäkunnittain. Ryhmät vaihtavat prosessin edetessä pöydästä toiseen ja pohtivat aiempia tuotoksia sekäideoivat niitä eteenpäin. Lopuksi tulokset esitellään kaikille osallistujille. Menetelmässä merkittävää on laadun sijaan määrä ja vilsimpiinkin ideoihin kannustaminen sekä jokaisen osallistujan ja jokaisen idean arvostaminen. (Innokylä, n.d.)

Kahvilan järjestämistä suunniteltiin Eurajoen kunnan hyvinvointipalvelujen asiakkuuspäällikön (myöhemmin nimike muutettu hyvinvointikoordinaattoriksi) ja palvelupäällikön (nimike muutettu hyvinvointipäälliköksi) kanssa lokakuussa 2022. Kahvila päätettiin toteuttaa tammikuun alussa 2023. Kutsu oppimiskahvilaan välitettiin sähköpostilla Eurajoen alueen eläkeläisyhdistyksille 19.12.2022 ja täydentävästi eläkekerholle sekä vanhusneuvostolle 3.1.2023. Koska tavoitteena oli oppimiskahvilan onnistunut toteutuminen, osallistujilta pyydettiin ennakkoilmoittautumista 9.1.2023 mennessä sähköpostilla tai puhelimitse opinnäytetyön tekijälle. Tarkoituksena oli osallistujamäärän rajoittaminen menetelmän kannalta sopivaksi, mutta myös riittävän osallistujamäärän varmistaminen. Viimeisenä ilmoittautumispäivänä otettiin vielä yhteyttä yksittäisiin tuttuihin kohderyhmän ikäisiin kuntalaisiin, kun tavoitteeksi asetettu osallistujamäärä uhkasi jäädä vajaaksi.

Learning cafe – oppimiskahvila järjestettiin Eurajoen kunnanviraston Eurajoki-salissa 12.1.2023. Opinnäytetyön tekijä koodasi etukäteen pöydät, joita oli viisi, erivärisillä post-it -lapuilla sekä jakoi pöytiin B2 -kokoiset kartongit, muistiinpanopaperia, tussin ja kuivamustekynän. Kartongeille oli kirjoitettu pöytäkohtaiset kysymykset yhdessä pohdittaviksi.

Tulijat vastaanotettiin salin ovella, toivotettiin tervetulleeksi ja heille jaettiin värilliset post-it -laput, joiden mukaan asetuttiin pöytiin. Tässä tavoitteena oli sekoittaa ryhmät,

koska ennakoitiin yhdessä liikkuvien tuttavuuksien ajautumista samaan keskusteluryhmään. Ennakoilmoittautujia oli 18 ja paikalle saapui 17 osallistujaa. Pöytiin muodostettiin kolme 3 hengen ryhmää ja kaksi 4 hengen ryhmää. Kirjaajina kahvilapöydissä toimivat kunnan hyvinvointipalvelujen työntekijät sekä opinnäytetyön tekijä.

Tilaisuuden aluksi opinnäytetyön tekijä piti lyhyen alustuksen aiheesta sekä ohjeisti osallistujille ja kirjaajille, miten menetelmässä edetään. Asiakkuuspäällikkö oli järjestänyt teeman mukaisesti kahvitarjoilun ja keskustelu pöydissä aloitettiin kahvittelun lomassa luontevasti. Oppimiskahvilan aikana ryhmät kiersivät myötäpäivään kaikki pöydät. Keskustelulle oli varattu aikaa noin 15 minuuttia / pöytä. Opinnäytetyön tekijä seurasi ajankäyttöä ja ilmoitti vaihdoista.

Kahvilassa keskusteltiin etukäteen laadittujen kysymysten pohjalta seuraavista asioista, jotka liittyvät paitsi etsivästä vanhustyöstä tehtävään opinnäytetyöhön, mutta kuvaavat myös nykypäivän tilannetta ikäihmisten näkökulmasta. Kysymykset laadittiin yhteistyössä hyvinvointipalvelujen asiakkuuspäällikön kanssa, jolloin toimeksiantajan toiveet kysymysten sisällöstä pystyttiin huomioimaan (Helkiö-Mäkelä, 2022).

4.3.1 Miten avun pyytämisen kynnystä saadaan matalammaksi?

Tärkeimpänä nähtiin avoin keskustelu aiheesta eli avun pyytämisestä. Tärkeää olisi myös pohtia omakohtaisesti, missä tilanteessa ja miten itse olisi valmis pyytämään apua. Molemminpuolisen luottamuksen löytäminen nähtiin olennaisena tekijänä autettavan ja auttajan välillä. Ennaltaehkäisevät kotikäynnit, terveystarkastukset tietyille ikäryhmälle ja vanhusneuvola nostettiin esille varhaisen vaiheen avuntarpeiden tunnistamisessa ja samalla tiedon jakamisessa, mistä apua on saatavilla.

Kunnalle ehdotettiin työntekijää, joka kartoittaisi avun tarvitsijoita. Naapuriapu ja toisaalta naapurin toimiminen esimerkkinä avun vastaanottamisesta voisi madaltaa kynnystä. Luottamussuhde tuttuun työntekijään, päivätoiminta tai omahoitaja nähtiin myös avun pyytämistä helpottavana tekijänä. Yhteisöllisyyttä edustavia ompeluseuroja tai muuta vastaavaa toimintaa kaivattiin takaisin.

Kunnan tiedotuslehteen Makasiiniin toivottiin jokaiseen numeroon erillistä tiedotetta ikäihmisille, jossa tiedot heitä koskevista tapahtumista ja eri tahojen yhteystiedot olisivat kootusti. Nettiosoitteet kehoituksineen lisätietojen saamisesta mainittiin avun pyytämistä estävinä eli toivottiin mahdollisuutta saada jatkossakin tietoa ihmiseltä, ei WWW-osoitteelta.

4.3.2 Miten löydetään tuen tai avun tarvitsijoita?

Kysymys koettiin osallistujien kesken vaikeaksi, mutta siihen löydettiin lopulta monia ehdotuksia. Omaisten, kotihoidon, tuttavien ja naapureiden kautta voidaan saada tietoa tuen tarvitsijoista, jotka eivät ehkä itse osaa hakea apua. Myös Kammarilaiset mainittiin tiedon välittäjinä. Kammari on Eurajoella toimiva kaikille avoin kohtaamispaikka, joka toimii vapaaehtoisvoimin (Eurajoen hyvinvointisuunnitelma, 2022).

Keskusteluissa nostettiin esille etsivä työntekijä, joka kiertäisi ovelta ovelle. Tässä yhteydessä huomioitiin ihmisen oma näkemys tuen tarpeestaan ja luvan saaminen esimerkiksi kotona tapaamiseen. Toivottiin puhelinnumeroa, johon voisi matalalla kynnyksellä soittaa mistä tahansa asiasta joko ihminen itse tai avun tarpeen havainnut ulkopuolinen. Lisäksi eri kyliin kuntakeskuksien ulkopuolelle kaivattiin ikäihmisille kohtaamispaikkoja, jotka samalla toimisivat tuen tarpeessa olevien tunnistamiseen.

Huoli-ilmoituksesta oli monella keskustelijalla jo tietoa ja sitä pidettiin pätevänä tapana tuoda havaittuja tuen tarpeita sosiaali- ja terveydenhuollon palveluohjaajan selvitettäväksi. Huoli-ilmoitus on sosiaalihuollosta vastaavalle viranomaiselle tehtävä ilmoitus iäkkään henkilön ilmeisestä palveluntarpeesta ja se voidaan tehdä kirjallisesti tai suullisesti (Vanhuspalvelulaki 980/2012, 5 luku 3 § 1 ja 3 mom.; Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 4 luku 35 § 1–3 ja 5 mom.).

4.3.3 Millä tavoin ikäihmisten osallistumista voidaan edistää?

Naapureihin tutustumisen todettiin helpottavan naapuriavun antamista ja vastaanottamista. Ikääntyneille kaivattiin kuljetusapua tilaisuuksiin ja tapahtumiin. Yhteyden

ottamisen keinoina nähtiin puhelinsoitto tai sähköposti. Perheenjäsenten roolia ikääntyneiden aktivoimisessa ja innostamisessa pidettiin tärkeänä.

Erilaisten tilaisuuksien järjestäminen kylissä, esimerkiksi Ystäväkahvilan tyyppinen toiminta jutusteluun ja tiedon välittämiseen toimisi matalan kynnyksen kohtaamispaikkana. Ikäihmisille toivottiin mahdollisuutta osallistua kouluilla kouluruokailuun tai toimia koulumummoina tai -pappoina. Yhteisten tapahtumien järjestäminen lapsille ja ikäihmisille tai kaikille avoimia aamupuurotilaisuuksia, joissa voi kohdata muita ihmisiä. Ehdotettiin Kaverikeskuksen perustamista. Kaveria voisi kertaluonteisesti pyytää sieltä, jos yksin ei arvaa lähteä.

Tiedonkulkuun panostamista painotettiin ikäihmisten tavoittamiseksi. Yhteiskunnan vastuun rinnalle nostettiin omaisten vastuu sekä yleisesti yhteisöllisyyden arvostaminen. Tasapuolisena nähtiin kaikki ikääntyneet tavoitettava henkilökohtainen kirje tai muu vastaava yhteydenottotapa, jota pidettiin osallistumista helpottavana tekijänä henkilökohtaisuuden vuoksi.

Erityyppisten tilaisuuksien ja tapahtumien järjestäminen tavoittaisi ikääntyneitä kattavammin, koska ikääntyneet ja heidän mielenkiintonsa kohteetkin ovat erilaisia. Näitä voitaisiin kartoittaa Makasiini -lehdessä olevalla kyselyllä, jolla voisi samalla selvittää, onko tähän asti järjestetty toiminta ollut ikäihmisiä kiinnostavaa. Penkkilenkki -tapahtumaa toivottiin useammin järjestettäväksi. Penkkilenkki on yhdistysten yhteisenä Leader -hankkeena vuonna 2020 Eurajoen keskustaan tehty reitti levähdykseen varatuista penkeistä, joissa Penkkilenkki -tapahtumissa on ollut eri toimijoiden tietoisuuksia tai muuta ohjelmaa (Eurajoki, 2023d). Boccia -ryhmiä toivottiin lisää, koska kaikki halukkaat eivät ole mahtuneet ryhmiin, sekä Molkky -ryhmää ja molemmista lajeista paikallisia kisoja. Aivojumppa ja muistia tukevat toiminnot nettisovelluksina nostettiin esille kotiin järjestettävän virkistystarjonnan keinoiksi.

4.3.4 Miten ja missä digiohjausta pitäisi järjestää?

Tietokoneisiin ja yleensä teknologiaan liittyviä pelkoja ja periaatteellista vastarintaa saadaan poistettua tutustumalla laitteisiin ja laiteopastus nähtiinkin keskeisenä asiana.

Alkeiskursseja järjestämällä sekä perheenjäsenten tai omasta lähipiiristä löytyvien digikummien osaamista hyödyntämällä saadaan tietotekniikkaa tutummaksi. Eurajoella digikummeina toimivat eri yhdistysten nimeämät henkilöt, joiden yhteystiedot välitetään yhdistysten kautta.

Parhaimpana opastuspaikkana toimisi kirjasto tai muu julkinen tila, jossa tärkeintä on rauhallinen paikka. Eläkeikäisille toivottiin omaa ryhmää, esimerkiksi heidän omissa kokoontumispaikoissaan. Ohjausta voitaisiin järjestää myös kotona, mutta silloin tarvitaan digikaveri tai muu luotettava vertaistuki.

Keskustelua osallistujien kesken käytiin myös siitä, miksi osallistuminen esimerkiksi kunnan, kristillisen opiston tai kansalaisopiston järjestämiin digiopastuksiin on niin vähäistä. Selkeää ratkaisua ei keskustelun pohjalta saatu, mutta edellä mainittuja esteitä hälventämällä saadaan omalta osaltaan vaikutettua asiaan.

4.3.5 Mihin etsivän työntekijän kannattaa jalkautua tai missä olla tavattavissa?

Ensimmäisenä osallistujien keskusteluissa käsitteeksi tarkennettiin kiertävä etsivä työntekijä, joka vierailisi ikäihmisten kerhoissa, yhdistysten kokouksissa ja olisi mukana SPR:n terveystieteellä sekä kiertäisi yhdessä SPR:n työntekijän kanssa eri kylissä. Tiedottamiseen käytettäisiin kirjettä, mainosta tai kunnan tiedotuslehteä, josta löytyisi etsivän työn sisältö sekä työntekijän yhteystiedot. Palvelukeskus Jokisimpukka ja kirjastot nähtiin etsivän työntekijän mahdollisina päivystyspaikkoina keskustajaissa ja kyläkoulut sivukylillä. Yhteistyötahona nostettiin esille erityisesti seurakunnan diakoniatyöntekijät. Ikäihmisiä tavattaisiin heidän kotonaan ja esimerkiksi naapuri tai koulutettu hyvinvointikaveri voisi olla mukana tapaamisessa, koska luottamuksen syntyminen on ensiarvoisen tärkeää.

4.3.6 Yhteenveto Learning cafe – oppimiskahvilasta

Tilaisuuden lopuksi kaikki kerätyt tiedot esiteltiin yhteenvetona pöytäkohtaisten kirjaajien toimesta. Tulosten pohjalta voidaan tiivistetysti todeta, että avun pyytämisen kynnystä voidaan madaltaa avoimella keskustelulla aiheesta ja varhaisen vaiheen

avuntarpeita voidaan tunnistaa ennaltaehkäisevillä palveluilla, kuten tietyn ikäryhmän terveystarkastuksilla. Etsivän työntekijän tehtävänä nähtiin avun tarvitsijoiden kartoittaminen jalkautumalla ikäihmisten pariin ja yhteistyön tekeminen järjestöjen ja seurakunnan diakoniatyön kanssa. Tiedottaminen nostettiin esille useamman kysymyksen kohdalla. Ikäihmiset kattavasti tavoittavana tiedottamisen väylänä nähtiin joko kunnan tiedotuslehti Makasiini tai henkilökohtaisempi lähestyminen kirjeen muodossa. Tapahtumien järjestämisessä toivottiin monipuolisuutta, koska mielenkiinnon kohteetkin ovat erilaisia. Myönteistä suhtautumista teknologiaan lisätään opastuksella ja alkeiskursseilla.

Osallistujat kommentoivat kertyneen aineiston määrää positiivisesti ja pitivät tilaisuutta erittäin antoisana myös itselleen. Opinnäytetyön tekijä kiitti osallistujia hyvästä yhteistyöstä ja onnistuneesta lopputuloksesta.

Tilaisuuden kestoksi suunniteltu kaksi tuntia ylittyi viidellätoista minuutilla. Tätä toimeksiantajan edustaja ei pitänyt ongelmana hedelmällisten keskustelujen ja niiden pohjalta saatujen tulosten vuoksi. Opinnäytetyön tekijä kokosi tilaisuuden jälkeen tuloksista kirjallisen yhteenvedon ja lähetti sen sähköpostin välityksellä kaikkien tilaisuuteen osallistuneiden yhdistysten sekä vanhusneuvoston yhdyshenkilöille ja toimeksiantajan edustajalle.

5 KEHITTÄMISTYÖN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Työelämälähtöisessä kehittämistyössä korostetaan eettisiä sääntöjä, rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta. Tavoitteiden tulee olla moraalien mukaisia ja tulosten käyttöä hyödyttäviä. Kyse on siis samoista eettisistä säännöistä kuin yhteiskunnassa tai ihmisten välillä muutenkin. (Ojasalo ym., 2015, s. 48.)

Sopimus opinnäytetyöstä allekirjoitettiin kesäkuussa 2022. Kehittämistyöhön haettiin tutkimusluvat toimeksiantaja Eurajoen kunnalta sekä muilta yhteistyöhön osallistuvilta organisaatioilta, joita olivat Keski-Satakunnan sosiaali- ja terveydenhuollon

kuntayhtymä ja Eurajoen seurakunta. Tutkimuslupahakemuksien liitteeksi lisättiin hyväksytty opinnäytetyön suunnitelma sekä kyselylomake. Sähköposti tutkimusluvasta liitteineen lähetettiin elokuussa ja uudelleen syyskuussa, kun organisaatioista ei saatu vastauksia. Tutkimusluvut myönnettiin syyskuussa 2022.

Kirjallisuuskatsauksessa eettisyys huomioitiin arvioimalla aineistojen laatu pätevällä mittarilla, tässä tapauksessa käytettiin CASP-menetelmää (Nevala ym., 2014), sekä läpinäkyvällä ja luotettavalla työskentelyllä esittämällä hakutulokset ja johtopäätökset visuaalisilla taulukoilla tekstin lisäksi (Vilka, 2023, luku 3, kohta 3.2.1. ”Alkuperäis-tutkimusten laadunarviointi”). Katsauksella saatiin etsivän työn eri menetelmistä monipuolinen näkemys kehittämistyön pohjaksi.

Kyselylomake testattiin kohderyhmän ikäisellä väestöllä. Tällä pyrittiin selvittämään kysymysten selkeys ja ohjeiden ymmärrettävyys. Testauksen jälkeen muutamia kyselyn kohtia selvennettiin lisätiedoilla ymmärtämisen varmistamiseksi. Lomakkeen alkuun laadittiin saatesanat, joissa kerrottiin kyselyn tarkoitus, tavoitteet ja vapaaehtoisuus sekä vastauslomakkeiden käsittely, säilytys ja hävittäminen. Saatesanojen tarkoitus on motivoida vastaamaan sekä selvittää tutkimuksen taustoja (Heikkilä, 2014, s. 58–59.) Kyselyyn vastattiin nimettömästi, koska tavoitteena oli kartoittaa tuen tarpeita yleisesti, ei kenenkään henkilökohtaisia tietoja. Opinnäytetyön tekijä ei siten tiennyt, kenen vastauslomaketta kulloinkin tarkastellaan ja vastaajien anonymiteetti säilyi. Kyselyn otanta tapahtui satunnaisesti, siihen vastasivat kunkin eläkeläisjärjestön tai seurakunnan toimintaan sillä kerralla osallistuneet. Vastaaminen oli täysin vapaaehtoista ja vapaaehtoisuus mainittiin kyselyn saatesanoissa.

Vastauksia analysoimalla saatiin tilastollista tietoa kohderyhmän ikäisten ihmisten avun tai lisätiedon tarpeista. Tulokset sekä aineiston käsittelytavat esiteltiin tekstin lisäksi kuvioina tai taulukoina. Vastauksista erottuivat tärkeimmät kehittämistyössä huomioitavat tarpeet. Määrällisten tulosten lisäksi huomioitiin laadulliset vastaukset ja kehittämistyön luotettavuutta vahvistettiin lisäämällä tekstiin sitaatteja kyselyn avoimista vastauksista.

Kyselyn heikkoutena voidaan pitää rajaamattomuutta. Kyselyyn vastasivat kaikki tilaisuuksiin osallistujat riippumatta siitä, kuinka aktiivisia ja asioistaan huolehtimaan

pystyviä vastaajat mahdollisesti olivat. Tilaisuuksissa käyvät yleensäkin aktiivisemmat ikäihmiset, jolloin syrjäytymisriskissä olevia tuskin osui montaakaan koko otantaan. Toisaalta heidän tavoittamiseksi etsivää toimintaa suunnitellaan ja silloin jo kyselyyn vastaaminen voidaan nähdä tietoisuuden lisäämisenä etsivästä toiminnasta sekä yhteiskunnallisesta näkökulmasta herätteenä pohtimaan esimerkiksi yksinäisyyden tai syrjäytymisen merkitystä.

Tarpeita kysyttiin moniosaisessa kysymyksessä. Tämä sotii kyselylomakkeiden suunnittelusta annettuja ohjeita vastaan, joissa korostetaan vain yhden asian kysymistä kerrallaan (Heikkilä, 2014, s. 47). Eriteltyä tietoa avun tarpeen tasosta tai lisätiedon tarpeesta ei tässä kehittämistyössä ollut tarkoituskaan saada, koska sekä avun että lisätiedon tarve kuvaavat kyseiseen asiaan kohdistuvaa tarvetta kokonaisuudessaan.

Learning cafe -oppimiskahvilaan lähetettiin avoin kutsu, jolla mahdollistettiin kaikille halukkaille pääsy tilaisuuteen, tosin rajauksena osallistujamäärä. Menetelmänä kahvila osoittautui hedelmälliseksi keskustelualustaksi, jonka antiin osallistujatkin olivat tyytyväisiä. Sitä, saivatko kaikki osallistujat ääntään jokaisessa ryhmässä tai pöydässä kuuluviin, on vaikea arvioida. Opinnäytetyön tekijä toimi kirjaajana yhdessä kahvilapöydässä, joten osallistujien toiminnan arviointiin olisi tarvittu ulkopuolinen havainnoitsija. Mielipiteitä, pohdintoja ja vastauksia kysymyksiin saatiin kuitenkin runsaasti, joten kahvila oli kehittämistyön kannalta onnistunut kokonaisuus.

Tutkijan eettisellä vastuulla tarkoitetaan, ettei tutkija käytä asemaansa tai tutkimuksen tuloksia omien etujensa ajamiseen eikä pyri vaikuttamaan niillä muiden asemaan. Tulokset raportoidaan tutkimuksen osoittamien lopputulosten mukaisesti ja raportti laaditaan niin, että lukija pystyy arvioimaan analyysien pohjalta tehtyjen johtopäätösten oikeudellisuutta. (Heikkilä, 2014, s. 169.) Luotettavuudella varmistetaan toiminnan laatu suunnittelun, menetelmien, analyysin ja voimavarojen osalta. Rehellisyydellä tarkoitetaan tieteellisen toiminnan suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin sekä raportoinnin ja viestinnän avoimuutta, oikeudenmukaisuutta ja puolueettomuutta sekä sitä, ettei yksityiskohtia salata. Kollegoille, muille toiminnan osapuolille, yhteiskunnalle, ekosysteemeille, ympäristölle ja kulttuuriperinnölle osoitetaan sille kuuluvaa arvostusta. Tieteellisen toiminnan koko elinkaaresta kannetaan vastuu, aina ideasta

toteutukseen ja julkaisemiseen sekä vaikutuksiin asti. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta TENK, 2023, s. 11–14).

Tässä kehittämistyössä noudatettiin hyvän tieteellisen käytännön mukaisia perusperiaatteita olemalla rehellinen, kuvaamalla luotettavasti aineistoista johdetut tulokset, arvostamalla muiden työtä asianmukaisilla viittauksilla ja kantamalla vastuu työn toteutuksesta. Ympäristölle ja ekosysteemille aiheutuvaa kuormitusta pyrittiin ottamaan huomioon yhdistelemällä opinnäytetyöhön liittyviä auton käyttöä edellyttäviä matkoja sekä rajoittamalla tarvittavien paperitulosteiden määrää.

Tutkimustulosten luotettavuus saavutetaan suunnitelmallisuudella ja laadun valvonalla. Tutkimusmenetelmien valinnalla pyritään luotettavan tiedon saamiseen ja pohdinnassa käsitellään valintojen onnistumista. Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuuden arvioiminen ei onnistu yhtä tarkasti kuin määrällisessä tutkimuksessa, ja luotettavuus jääkin tutkijan arvioinnin ja näytön varaan. Luotettavuuden mittaamiseen käytetään validiteettia ja reliabiliteettia. Validiteetilla tarkoitetaan oikeiden asioiden tutkimista ja reliabiliteetilla tulosten pysyvyyttä (Heikkilä, 2014, s. 27–28). (Kananen, 2017, s. 173–175.)

Opinnäytetyön tekijän kokemattomuutta tutkimuksen tekijänä voidaan pitää tämän kehittämistyön heikkoutena. Tilastolliset menetelmät eivät olleet vahvinta aluetta ja niihin perehtymisessä koettiin haasteita. Yhteydenpito toimeksiantajaan jäi vähäiseksi, mutta toisaalta työhön annettiin alkuvaiheessa vapaat kädet.

Kehittämistyössä suunniteltiin aineiston keräämisen menetelmät tutkimuskysymysten mukaisesti ja prosessi toteutettiin läpinäkyvästi ja perustellusti. Kyselyn tulosten syöttämisessä ja käsittelyssä pyrittiin tarkkuuteen ja havaintomatriisi tarkistettiin kahteen kertaan ennen aineiston tilastollista analyysia. Tietotekniikan lehtorilta saatiin ohjausta kyselyn käsittelyvaiheessa tulosten kuvaamisessa. Tulokset vastasivat tutkimuskysymyksiin riittävän tarkasti ja kehittämistyötä hyödyttävästi. Työn vaiheet ja tulokset on esitelty raportissa mahdollisimman tarkasti luotettavuuden varmistamiseksi.

6 KUVAUS SUUNNITELMASTA

Etsivän vanhustyön suunnitelman perustana käytettiin kehittämistyössä eri menetelmillä hankittua tietoa. Kirjallisuuskatsauksella selvitettiin etsivän työn toimintatapoja ja analysoitiin niistä toimiviksi todettuja eli millä menetelmillä on mahdollista löytää tuen tarpeessa olevia ikääntyneitä. Kyselyllä kartoitettiin Eurajoella asuvien kohde-ryhmän ikäisten kuntalaisten tuen tarpeita. Vastausten perusteella voitiin alustavasti määritellä etsivän työn kohdentamista ja vastuualuetta palvelukokonaisuudessa. Learning cafe – oppimiskahvilassa pohdittiin etukäteen laadittujen kysymysten pohjalta erilaisia etsivään työhön ja osallistumiseen liittyviä aiheita, joita ikäihmiset työstivät ryhminä. Kahvilassa kertyneen aineiston perusteella kehittämistyöhön saatiin ikääntyvien kokemusta ja näkökulmia esille. Toimintamalli kuvataan kuviona (Kuvio 9) ja tekstimuodossa seuraavissa kappaleissa.

Menetelmistä tärkeimmäksi osoittautui verkostoituminen (Arekari & Soininen, 2020; Backman, 2015; Haakana, 2020; Heiskanen-Erhinmwingbovo, 2021; Lehtimäki, 2021; Nurmi, 2019; Pietilä & Saarenheimo, 2018; Thitz, 2017; Vesala, 2018). Verkostoituva työote ja yhteistyö eri toimijoiden kesken mainittiin kaikissa kirjallisuuskatsaukseen valituissa aineistoissa sekä oppimiskahvilan koosteissa. Verkostojen ja hyvän yhteistyön muodostamisessa tarvitaan toimivaa vuorovaikutusta, tietoa eri toimijoiden työn sisällöstä, osaamisalueista ja vastuista sekä kaikkien verkostossa toimivien tahojen arvostamista. Kun tuen tarpeessa oleva ikääntynyt löydetään, on arvioitava, mikä toimijataho vastaa tarpeeseen täsmällisimmin. Tähän tarvitaan sosiaali- ja terveysalan lainsäädännön ja suositusten tuntemista sekä ammatillista otetta (Valli, 2023, C1). Eurajoella keskeinen verkosto muodostuu sosiaali- ja terveystieteiden, seurakunnan, järjestöjen ja kunnan palveluissa toimijoista.

Verkostoitumisen tueksi ja etsivän työn tutuksi tekemiseen toimiva keino on selkokielisen esitteen laatiminen (Vesala, 2018). Katsauksen aineistoissa sekä oppimiskahvilassa mainittiin myös kirje, mainos tai kunnan tiedotuslehti, jossa etsivän työn sisältö kuvataan ja josta työntekijän yhteystiedot löytyvät (Arekari & Soininen, 2020; Heiskanen-Erhinmwingbovo, 2021; Nurmi, 2019). Esitteen avulla vahvistetaan verkostoitumista ja tuodaan vastuualuetta näkyvämmäksi.

Kyselyn vastausten perusteella muodostettiin etsivän työn vastuualueeksi Eurajoella ensisijaisesti osallistumisen edistäminen ja yksinäisyyden ehkäisy. Katsauksessa erilaiset kokoavat toiminnot nähtiin toimivina keinoina tuen tarpeessa olevien etsimiseen ja löytämiseen (Arekari & Soininen, 2020; Backman, 2015; Haakana, 2020; Heiskanen-Erhinmwingbovo, 2021; Lehtimäki, 2021; Pietilä & Saarenheimo, 2018; Thitz, 2017; Vesala, 2018). Kerhojen, tilaisuuksien ja tapahtumien järjestämisessä yhteistyö järjestöjen kanssa korostuu. Samalla järjestöt pystyvät tekemään toimintaansa tutuksi ja tavoittamaan uusia jäseniä. Oppimiskahvilassa nostettiin esille ikääntyneitä kiinnostavien toimintojen kartoittaminen kyselyllä. Osallistumisen edistämiseksi ja kartoittamisen pohjalta etsivässä työssä voidaan järjestää erityyppisiä, helposti saavutettavia tilaisuuksia.

Kaikilla ei ole mahdollisuutta osallistua tapahtumiin, jolloin ulkopuolelle saattaa jäädä tuen tarpeessa olevia ihmisiä. Tähän voivat vaikuttaa ikääntyneen taloudellinen tilanne, puuttuvat kulkuvälineet tai -yhteydet tai sosiaalinen arkuus. Fyysisen tai kognitiivisen toimintakyvyn heikentyessä osallistumismahdollisuudetkin heikkenevät. Vapaaehtoisen tai vertaisen tuella voidaan edistää osallistumista (Heiskanen-Erhinmwingbovo, 2021). Etsivän työn kotikäynneillä voidaan tukea selviytymistä ja ehkäistä tai vähentää yksinäisyyttä ja syrjäytymistä. Ikääntyneen omassa elinympäristössä tuen tarpeiden havaitseminen on helpompaa, mutta vastaavasti työntekijältä vaaditaan tässä tilanteessa hienotunteisuutta ja kunnioittavaa kohtaamista. Luottamuksen syntyminen on edellytys onnistuneelle tukemiselle.

Jalkautumalla ikääntyneiden omiin liikkumisympäristöihin, kuten apteekin, kauppojen tai terveysasemien läheisyyteen, pystytään tavoittamaan kohderyhmää. Keskustelun kautta toimija ja toiminta tulee tutuksi. Vaikka tuen tarvetta ei vielä olisikaan, on tuttuun ihmiseen helpompi ottaa yhteyttä jatkossa. Ikääntyneille suunnattuihin tapahtumiin osallistumalla tavoitetaan kohderyhmää ja lisätään tietoisuutta etsivästä työstä.

Teknologian käyttämisessä ja digitaalisten palvelujen saavuttamisessa nähtiin kyselyn sekä oppimiskahvilan mukaan myös tarpeita, joissa etsivä työ voisi auttaa neuvomalla tai ohjaamalla osaavan tuen piiriin sekä koordinoimalla digitukea tarvitsevia ja tukea tarjoavia yhteen ryhmämuotoisesti. Oppimiskahvilassa mainittiin kirjasto

ensisijaisena paikkana digiopastuksen järjestämiselle. Kirjastoilla on lakisääteinen velvollisuus aineistojen tarjoamisen lisäksi tarjota muun muassa tietopalveluja, ohjausta ja tukea tiedon hankintaan ja käyttöön sekä tiloja oppimiseen (Laki yleisistä kirjastoista 1492/2016, 6 §). Digitaalisten välineiden käyttöön liittyvien ennakkoluu-
lojen hälventämisen keinoja voivat olla tutustuminen laitteisiin digikummin tai etsivän työntekijän opastamana, lyhytaikaisesti lainattavat laitteet ja digituen tarjoaminen ko-
tiin. Kotona omassa rauhassa lainalaitteeseen perehtymällä voidaan tukea digitaalisten palvelujen saavuttamista ja innostaa mahdollisesti hankkimaan oma laite. Kunnan it-
asiantuntija huolehtisi lainalaitteen tietoturvasta ja tietojen poistamisesta käyttäjien vä-
lillä.

Kirjallisuuskatsauksesta, kyselyn tuloksista sekä oppimiskahvilasta välittyi tarve ma-
talan kynnyksen palveluista, tiedottamisesta ja opastuksesta (Arekari & Soininen,
2020; Heiskanen-Erhinmwingbovo, 2021; Lehtimäki, 2021; Nurmi, 2019), infopis-
teen, Palvelutorin tai Lähitorin tyypisistä toiminnasta. Oppimiskahvilan osallistujat
toivoivat myös puhelinnumeroa, johon voisi soittaa mistä tahansa mieltä askarrutta-
vasta asiasta. Tämä numero voisi olla etsivän työntekijän vastuulla.

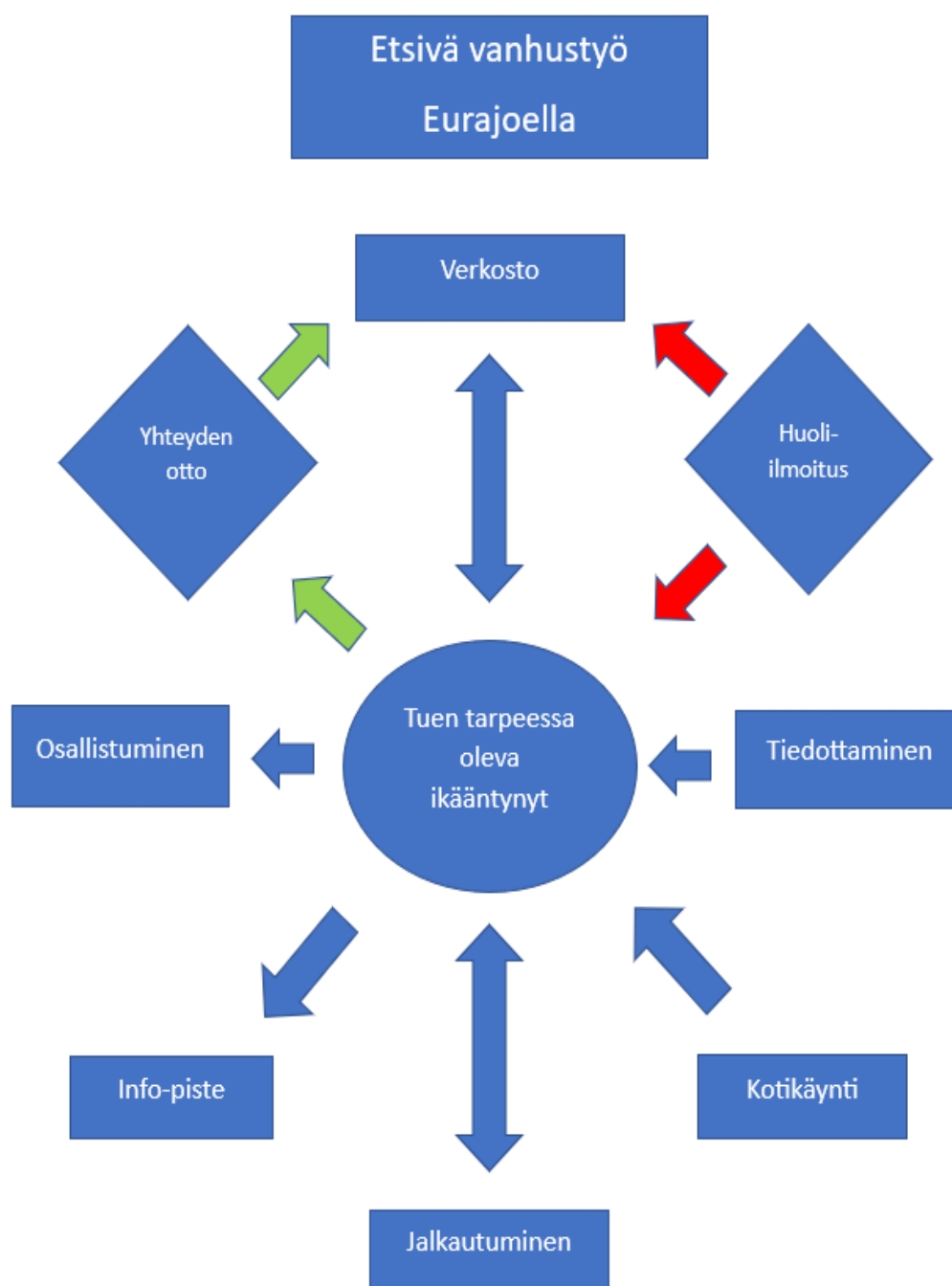
Palvelutori on ikääntyville ja heidän omaisilleen suunnattu neuvontapalvelu, joka aut-
taa löytämään ratkaisuja ja keskittyy tukemaan itsenäistä elämää yhdistämällä palve-
lut, tekijät ja asiakkaat. Asiakkaan kuunteleminen on keskeistä, ratkaisut etsitään yh-
dessä asiakkaan kanssa hänen tarpeidensa mukaan ja huomiota kiinnitetään erityisesti
hyvinvointiin ja kotona asumisen tukemiseen, jolloin pystytään vähentämään raskaam-
pien palvelujen tarvetta tai siirtämään niitä myöhemmäksi. Palvelutori -mallissa toi-
mijana on palveluintegraattori, joka kokoaa palveluiden toteuttajia yhteen tuottamaan
asiakkaan tarvitseman kokonaisuuden eli yhdistää yksityiset ja julkiset palvelut, tuot-
tajat ja asiakkaat. (Patronen ym., 2015, s. 4, 8.)

Lähitori on paikallinen palvelupiste, jonka toiminta keskittyy hyvinvoinnin edistämi-
seen. Lähitori voidaan toteuttaa liikkuvana palveluna ja organisoida yhdessä kolman-
nen sektorin kanssa. Toiminnan fokus on aivan ikäihmisten palvelujen alkupäässä ja
palvelun tavoitteena on markkinoimalla saada mahdollisimman paljon ikääntyneitä
sen piiriin. Lähitorin tarkoituksena on muodostaa matalan kynnyksen paikka, josta eri
asiakasryhmät löytävät sisältöä ja joka tekee löytävää työtä sekä tarvittaessa toimii

portaattomana kanavana palvelutarpeen arvioon. Matalan kynnyksen neuvonnalla ehkäistään ongelmien kärjistymistä ja pystytään puuttumaan nopeasti ikäihmisten elämässä oleviin haasteisiin. Lähitorilla toimivalta neuvojalta edellytetään laaja-alaista osaamista. (Patronen ym., 2015, s. 13–14.)

Infopisteen sijainnilla on merkitystä kohderyhmän tavoittamisessa. Oppimiskahvilassa mainittiin palvelukeskus ja kirjastot mahdollisina päivystyspaikkoina. Kuntakeskuksissa kohderyhmää tavoitetaan varminmin näiden lisäksi terveysasemilla ja kaupoissa. Infopisteen saavutettavuudella ja aukiolosta säännöllisesti tiedottamalla madalletaan kynnystä lähestyä etsivää työntekijää ja pyytää apua tai tukea.

Vaikka tavoitteena on etsiminen, löytäminen ja kohtaaminen sekä tiivis verkostoituminen, toiminnassa on huomioitava tietosuoja. Ikääntyneeltä pyydetään aina lupa tapaamiseen tai tietojen välittämiseen toiselle toimijalle. Ainoastaan huoli-ilmoitus voidaan tehdä lupaa kysymättä sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijälle.

Kuvio 9. Etsivän vanhustyön toimintamallin kuvaus

7 POHDINTA

Ikäihmisten määrän kasvaminen nostaa julkisten palvelujen kustannuksia ja samaan aikaan hyvinvointialueisiin ja sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaan yleensäkin kohdistetaan merkittäviä säästötavoitteita. Hoitajapula vaivaa koko alaa ja erityisesti ikäihmisten palvelujen ja kotihoidon houkuttelevuus kyntää pohjamutia. Niukoilla resursseilla on tuotettava vaikuttavia palveluja ja keskiössä pitää silti pitää ikäihminen ja hänen tarpeensa. Tätä taustaa vasten etsivällä vanhustyöllä tulee olemaan tarvetta, ei pelkästään Eurajoella, vaan kaikissa Suomen kunnissa.

Ikäihmisten palvelujen uudistuksissa palvelujen karsimisen tai hinnan nostamisen sijaan tulisi vahvistaa epävirallisen ja virallisen hoivan välimaastoa, kuten etsivää vanhustyötä, jonka avulla kotona asuminen olisi mahdollista pidempään. Ikäihmisen arkeen ja elinympäristöön nivoutuvalla etsivällä työllä voidaan vaikuttaa sosiaali- ja terveyspalveluiden kustannusten hillitsemiseen tulevaisuudessa. (Kuikka, 2015, s. 16.)

Yhteistyön merkitys ja kolmannen sektorin palvelujen hyödyntäminen tulee korostumaan voimakkaasti tulevina vuosina (Backman, 2015). Vapaaehtoiset tulevat olemaan kullan arvoisia erilaisen psykososiaalisen tuen antamisessa, mutta vapaaehtoistyön sitovuus saattaa muodostua haasteeksi. Sipilän (2019, s. 27) tutkimuksessa nuorten osallistumisaktiivisuus vapaaehtoistoimintaan oli alhaisempi kuin vanhemmilla ikäluokilla. Perinteisen järjestötyön rinnalle olisikin kehitettävä uudenlaisia vapaaehtoistyön muotoja, joissa esimerkiksi Siskot ja Simot -toiminnan tyyppinen kertaluonteinen avun tarjoaminen onnistuisi vaivattomasti (Siskot ja Simot, 2023).

Aineistoissa kuvattiin, miten ikääntyneellä on selvästi tarve ”jollekin”, vaikka ei varsinaisten palvelujen tarpeessa olisikaan. Mitä se jokin on, saattaa vaatia enemmän syventymistä kuin perinteisessä palvelutarpeen arvioinnissa on mahdollista tehdä. Etsivän vanhustyön toimintatapana on kiireetön kohtaaminen, jolloin työntekijällä on aikaa havainnoida ja keskustella tuen tarpeesta rauhassa ikäihmisen kanssa. Haakana (2020, s. 34, 37–38) käsitteli järjestötyön näkökulmasta työntekijän persoonan merkitystä kohtaamistyössä ja siinä korostuivat turvallisuus, työkokemus ja kohtaamistyöhön sopivat ominaisuudet. Vuorovaikutukselliset taidot nostettiin tärkeiksi Arekarin ja

Soinisen (2020, s. 30–31) kehittämistyössä, jossa painotettiin läsnä olevaa kuuntelemista, vastavuoroisuutta, asiakaslähtöisen kielen käyttämistä ja tasavertaista kohtaamista.

Mielenkiinnolla voi odottaa Itä-Suomen yliopistossa etsivästä vanhustyöstä väitöskirjatutkimusta tekevän Suvi Ruotsalaisen tutkimuksen tuloksia. Ruotsalainen (2023) tutkii ikääntyvien tuen tarpeiden tunnistamista, niihin vastaamista ja verkostoyhteistyötä koskevia kysymyksiä etsivän vanhustyön kontekstissa. Uudelle tutkimustiedolle on kysyntää, koska etsivää työtä on tutkittu niukasti ja vakiintunut määritelmäkin puuttuu vielä. Ruotsalaista, kuten varmasti monia muitakin, kiinnostaa mistä kaikesta etsivässä vanhustyössä on kyse. Tutkimuksen tavoitteena on ymmärryksen lisääminen etsivästä työstä ikääntyneiden parissa sekä työn käsitteellistäminen. (Ruotsalainen, 2022, s. 52.)

Kirjallisuuskatsauksen aineistoissa syrjäytymisriskiä lisääviksi tekijöiksi mainittiin muun muassa elämäntilanteen muutokset, kuten leskeytyminen tai eläkkeelle jääminen, vanhuuteen liittyvä haurastuminen sekä ulkoiset tekijät, joihin vahvimmin kytetään nykytilanteessa Covid-pandemian vaikutukset (Lehtimäki, 2021, s. 41–42). Myös heikko taloudellinen tilanne, fyysisen avun tarve tai kynnys hakeutua sosiaalihuollon asiakkaaksi lisäävät riskiä syrjäytyä (Backman, 2015, s. 88). Näissä tilanteissa verkostojen merkitys henkilön omassa elämässä korostuu ja vaikuttaa siihen, miten suureksi riski syrjäytyä kasvaa. Etsivän työn kenttää on kehitettävä paikkakuntakohtaista puuttumisen ja vaikuttamisen keinovalikoimaa yhteistyössä muun toimijaverkoston kanssa. Lisäksi Lehtimäki (2021, s. 43) nosti esiin toiminnoissa jo mukana olevien pitämisestä kiinni ja jatkuvuuden huomioimisen syrjäytymistä ehkäisevänä toimenpiteenä.

Digitaaliset palvelut ovat tätä päivää. Yhä suurempi osa erilaisesta ihmisten elämään kuuluvasta välttämättömästä asioinnista ohjataan ensisijaisesti hoitamaan verkossa. Digitaalisissa palveluissa huomioitavaa on osaamisen tukeminen niin, ettei kukaan jäisi vastoin omaa tahtoaan digipalvelujen ulkopuolelle (Eurajoen hyvinvointisuunnitelma, 2022, s. 18). Digituen ja -ohjauksen antaminen edellyttää digituen eettisten ohjeiden tuntemista ja niiden noudattamista asiakkaan luottamuksellisten tietojen salassa pitämiseksi (DVV, 2022). Digipalvelujen rinnalla on kuitenkin edelleen pidettävä muita asiointia mahdollistavia tapoja, koska yhteiskunnassamme on ja tulee olemaan-kin ihmisiä, jotka eivät osaa tai pysty käyttämään teknologiaa.

Tulevaisuuden haasteiden kannalta keskeistä on ennaltaehkäisyn huomioiminen (Backman, 2015, s. 89; Nurmi, 2019, s. 42). Ikääntyvien määrä kasvaa ja iän mukanaan tuomat toimintakyvyn muutokset aiheuttavat erilaisia tuen tarpeita. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen kuuluu kiinteästi ennaltaehkäiseminen ja sairauksien tai muiden ongelmien seurannaisvaikutusten estäminen. Tähän tarvitaan koko ikääntyneiden palveluja tuottavien toimijoiden verkostoa, jossa itse ikääntyneet voidaan nähdä myös voimavarana tuottamassa vapaaehtoista ja vertaistoimintaa (Backman, 2015, s. 89).

7.1.1 Jatkotutkimusaiheita

Uusia tapoja tehdä etsivää työtä sekä kehittää toimivia menetelmiä ja osallistumiseen kannustavia toimia tarvitaan tuen tarpeessa olevien tavoittamiseen tulevaisuudessa. Mitä ne olisivat, määritellään varmasti vasta ajankohtaisten kontekstien kautta. Tässä kehittämistyössä nojattiin toimiviksi havaittuihin menetelmiin, joiden kokeilemistä käytännössä kohteena olevan kunnan alueella ei voitu opinnäytetyön ajankäytön puitteissa toteuttaa. Jatkotutkimusaiheena olisikin mielenkiintoista selvittää etsivän työn tavoittavuutta, kohdattujen ikääntyneiden kokemuksia etsivän työn hyödyistä tai verkostoyhteistyön toteutumisesta, sen hyötyjä ja haasteita.

Etsivän vanhustyön vaikuttavuus yksittäisen asiakkaan osalta ja hänen hyvinvointinsa muutosten mittaaminen validoidulla mittarilla edellyttäisi alkumittausta, joka saattaa olla haasteellinen lähestymistapa syrjäytyneen tai syrjäytymisriskissä olevan kohtaamisessa. Kirjallisuuskatsauksen aineistoissa ensisijaisena nähtiin keskusteleva kohtaaminen, josta kaikenlaiset lomakkeet ja muu viranomaistoimintaan liittyvä jätetään sivuun. Aito ihmisenä ihmiselle toiminta luo luottamusta ja kantaa varmemmin vaikeuksien yli. Vaikuttavuutta pitäisi silti pystyä mittaamaan jollain tasolla ja siihen aiheeseen voisi tutkimuksella tarttua.

7.1.2 Oma ammatillinen kehittyminen

Kehittämistyölle suunnittelemani aikataulu ei pitänyt, työssä ja henkilökohtaisessa elämässä oli paljon muuttuvia tekijöitä, jotka kuormittivat opinnäytetyön prosessin aikana. Kirjallisuuskatsauksen tekeminen oli työläin vaihe, mutta myös antoisin. Sopivan aineiston löytäminen oli haastavaa, koska tietokantojen hakutulokset olivat enimmäkseen AMK-opinnäytetöitä. Hakuvaiheessa käyttökelpoisia aineistoja saattoi myös jäädä pois, mutta rajanveto oli tarpeen työmäärän hallitsemiseksi. Sain aineistosta kuitenkin riittävästi vastauksia tutkimuskysymykseeni ja samalla laajempaa kuvaa aiheesta.

Kohtasin kehittämistyöni aikana ikäihmisiä hieman erilaisissa ympäristöissä kuin normaalisti omassa työssäni ja se oli antoisaa. Opin uusia asioita, sain kokemusta kehittämismenetelmistä ja erityisesti learning cafen järjestäminen oli innostavaa. Kahvila osoittautui toimivaksi menetelmäksi, koko tilaisuus sujui jouhevasti, ja vilkkaasti keskustelevat ikäihmiset tuottivat hyvää aineistoa kehittämistyön perustaksi. Menetelmää voisi käyttää jatkossa ikääntyneiden palvelujen kehittämisessä pienemmissäkin asiayhteyksissä asiakkaiden osallistamiseen.

Opinnäytetyö kehitti ammatillista osaamistani itselleni vieraammasta aihealueesta eli etsivästä vanhustyöstä, joka on kuitenkin kiinnostanut toimintamuotona jo geronomi -opinnoista lähtien. Koen saaneeni tästä vasta pintaraapisun, teoria kun ei koskaan ole yhtä rikasta kuin käytännön kokemus.

LÄHTEET

Arekari, N. & Soininen, J. (2020). Kohti asiakaslähtöistä palveluneuvontaa: Seniori-
infon jalkautuvan palveluneuvonnan kehittäminen [YAMK-opinnäytetyö, Metropolia
ammattikorkeakoulu]. Theseus. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-202001171340>

Backman, A. (2015). "Vanhukset ei lopu koskaan": Väestön ikääntyminen diakonia-
työntekijöiden silmin [pro gradu -työ, Itä-Suomen yliopisto]. eRepo.
<http://urn.fi/urn:nbn:fi:uef-20150321>

Blake, M., Lambert, C. & Siganboria, Z. (2017). Unmet Need for Care: Final report.
Ipsos MORI. [https://www.ipsos.com/sites/default/files/2017-07/unmet-need-for-care-
full-report.pdf](https://www.ipsos.com/sites/default/files/2017-07/unmet-need-for-care-full-report.pdf)

Diakonissalaitos. (2020). Etsivän vanhustyön toimintamalli vaikuttavaan verkosto-
työhön. Helsingin Diakonissalaitoksen säätiö. [https://evermade-hdl.s3.eu-central-
1.amazonaws.com/wp-content/uploads/2020/10/21103845/Etsivan-vanhustyon-toi-
mintamalli-vaikuttavaan-verkostotyohon-1.pdf](https://evermade-hdl.s3.eu-central-1.amazonaws.com/wp-content/uploads/2020/10/21103845/Etsivan-vanhustyon-toi-
mintamalli-vaikuttavaan-verkostotyohon-1.pdf)

DVV. (2022). Digi- ja väestötietovirasto. Digituen eettinen ohjeistus. Haettu
19.5.2023 osoitteesta <https://dvv.fi/digituen-eettinen-ohjeistus>

DVV. (2023). Digi- ja väestötietovirasto. Digituki. Haettu 8.5.2023 osoitteesta
<https://dvv.fi/digituki>

DVV. (2023). Digi- ja väestötietovirasto. Edunvalvontavaltuutus eli tuen tarpeen en-
nakointi. Haettu 9.5.2023 osoitteesta [https://dvv.fi/edunvalvontavaltuutus-eli-tuen-
tarpeen-ennakointi](https://dvv.fi/edunvalvontavaltuutus-eli-tuen-
tarpeen-ennakointi)

Eurajoen hyvinvointisuunnitelma. (2022). Hyvinvoinnin ytimessä: Eurajoen hyvin-
vointisuunnitelma 2022–2026. Eurajoen kunta. [https://www.eurajoki.fi/wp-con-
tent/uploads/2022/05/Eurajoki-Hyvinvointisuunnitelma-2022-2026-05_22-lopulli-
nen.pdf](https://www.eurajoki.fi/wp-con-
tent/uploads/2022/05/Eurajoki-Hyvinvointisuunnitelma-2022-2026-05_22-lopulli-
nen.pdf)

Eurajoki. (2023a). Hallinto. Haettu 5.2.2023 osoitteesta [https://www.eurajoki.fi/hal-
linto/kuntainfo/](https://www.eurajoki.fi/hal-
linto/kuntainfo/)

Eurajoki. (2023b). Hyvinvointikaveritoiminta. Haettu 12.5.2023 osoitteesta
<https://www.eurajoki.fi/hyvinvointipalvelut/hyvinvointikaveritoiminta/>

Eurajoki. (2023c). Hyvinvointipalvelut. Haettu 5.2.2023 osoitteesta [https://www.eu-
rajoki.fi/hyvinvointipalvelut/](https://www.eu-
rajoki.fi/hyvinvointipalvelut/)

Eurajoki. (2023d). Penkkilenkki. Haettu 6.5.2023 osoitteesta [https://www.eura-
joki.fi/hyvinvointipalvelut/liikunta/ulkoliikuntapaikat-ja-virkistys/](https://www.eura-
joki.fi/hyvinvointipalvelut/liikunta/ulkoliikuntapaikat-ja-virkistys/)

Fingerroosin säätiö. (2023a). Löytävä vanhustyö. Haettu 13.5.2023 osoitteesta
<https://fingerroos.net/toiminta/loytava-vanhustyö>

Fingerroosin säätiö. (2023b). Säätiö. Haettu 13.5.2023 osoitteesta [https://finger-
roos.net/saatio](https://finger-
roos.net/saatio)

Haakana, M. (2020). Kokemuksellisen yksinäisyyden ehkäisy järjestölähtöisesti yli 65-vuotiailla miehillä [YAMK-opinnäytetyö, Karelia-ammattikorkeakoulu]. Theseus. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-202005128496>

Heikkilä, T. (2014). Tilastollinen tutkimus (9. uudistettu painos). Edita Publishing.

Heiskanen-Erhinmwingbovo, A. (2021). Etsivä vanhustyö ja ikääntyvät maahan muuttaneet [YAMK-opinnäytetyö, Metropolia ammattikorkeakoulu]. Theseus. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2021121425985>

Helkiö-Mäkelä, H. (19.12.2022). Asiakkuuspäällikkö Heidi Helkiö-Mäkelän sähköposti.

Hotus. (2023). Hoitotyön tutkimussäätiö. Haettu 20.4. 2023 osoitteesta <https://www.hotus.fi/tutkimustiedon-hakeminen/>

Innokylä. (2022). Hoksauta minut -yhteydenottokortti. Haettu 12.5.2023 osoitteesta <https://innokyla.fi/fi/toimintamalli/hoksauta-minut-yhteydenottokortti>

Innokylä. (n.d.). Työkalut: Learning cafe eli oppimiskahvila. Haettu 11.5.2023 osoitteesta <https://innokyla.fi/fi/tyokalut/learning-cafe-eli-oppimiskahvila>

Isola, A-M., Kaartinen, H., Leemann, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S. & Keto-Tokoi, A. (2017). Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Työpaperi 33/2017. THL. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-917-0>

Jansson, A. & Lahtela, U. (2020). Iäkkäiden ihmisten yksinäisyys ja sen lievittäminen. Teoksessa J. Helminen (toim.), Asiakkaan moniammatillinen ohjaus sosiaali- ja terveydenhuollossa (s. 242–258). Edita.

Jokinen, S., Lötjönen, A., Rahunen, S., Nikula, U-M. & Tarvainen, T. (2017). ”Paljosta olisin jäänyt ellen ovea olisi avannut”: Löytävän työn tulokset ja vaikuttavuus. Fingerroosin säätiö. http://ajatustalo.fi/wp-content/uploads/2017/06/Paljosta_olisin_j%C3%A4nyt.pdf

Jyränkölän Setlementti. (21.11.2022). Arvokasta elämää ihmiseltä ihmiselle – Etsivän vanhustyön päätösseminaari [video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=ycGnzBxrWIM>

Jyränkölän Setlementti. (2023). Vuosikertomus 2022. https://jyrankola.fi/application/files/2516/8300/7115/Vuosikertomus_2022.pdf

Kailio, A-L. (2014). Kotona asuvien ikäihmisten osallisuus hyvinvointipalveluiden suunnittelussa [pro gradu -työ, Itä-Suomen yliopisto]. eRepo. <https://urn.fi/urn:nbn:fi:uef-20140535>

Kananen, J. (2017). Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 234. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kangasniemi, M., Utriainen, K., Ahonen, S-M., Pietilä, A-M., Jääskeläinen, P. & Liikanen, E. (2013). Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: Eteneminen tutkimuskysymyksestä

jäsennettyyn tietoon. Hoitotiede, 25(4), 291–301. <https://journal.fi/hoitotiede/article/view/128286/77409>

Kansalaisneuvonta. (2021). Tietoa kansalaisneuvonnasta. Haettu 8.5.2023 osoitteesta https://www.kansalaisneuvonta.fi/fi-FI/Tietoa_Kansalaisneuvonnasta

Kirkkopalvelut. (2023). Ikäarvokas. Haettu 1.5.2023 osoitteesta <https://www.kirkkopalvelut.fi/hyvinvointi/ikaarvokas/>

Kotikunnas. (n.d.a). Etusivu. Haettu 13.5.2023 osoitteesta <https://www.kotikunnas.fi/etusivu>

Kotikunnas. (n.d.b). Hankkeet. Haettu 13.5.2023 osoitteesta <https://www.kotikunnas.fi/hankkeet>

Kotikunnas. (n.d.c). Tue toimintaamme. Haettu 13.5.2023 osoitteesta <https://www.kotikunnas.fi/kotikunnas/tue-toimintaamme>

Kuikka, A. (2015). Etsivä vanhustyö meillä ja muualla: Raportti suomalaisista ja eurooppalaisista käytännöistä. Kehittyvät vanhuspalvelut julkaisuja 1/2015. Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto.

Kuntalaki 410/2015. Haettu 24.4.2022 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150410>

Kuntaliitto. (2021). Kuntastrategia. Haettu 3.5.2023 osoitteesta <https://www.kuntaliitto.fi/kehittaminen-ja-digitalisaatio/kuntajohtaminen/kuntastrategia>

Laine, S. & Juvanen, S. (2021). Etsivällä vanhustyöllä syrjäytymistä vastaan: Keski-össä ikäihmisen toimijuus [YAMK-opinnäytetyö, Metropolia Ammattikorkeakoulu]. Theseus. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2021113022720>

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 612/2021. Haettu 24.4.2022 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2021/20210612>

Laki yleisistä kirjastoista 1492/2016. Haettu 22.5.2023 osoitteesta <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20161492>

Lehtimäki, S. (2021). Ikääntyneiden syrjäytymisen ehkäisy kolmella palvelualueella Vantaalla [YAMK-opinnäytetyö, Savonia-ammattikorkeakoulu]. Theseus. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2021112221074>

MEREO. (n.d.a). Haettu 13.5.2023 osoitteesta <https://www.mereo.fi/>

MEREO. (n.d.b). Haettu 13.5.2023 osoitteesta <https://www.mereo.fi/etsiva-vanhusty/>

Metsämuuronen, J. (2011). Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä (2. laitos 4. laitoksen pohjalta, e-kirja opiskelijalaitos 1. painos). International Methelp.

Myllymäki, E. & Huuhka, E. (2017). Hoksauta minut: Etsivän ja osallistavan vanhustyön toimintamalleja. Kirkkopalvelut.

Nevala, N., Pehkonen, I., Koskela, I., Ruusuvuori, J. & Anttila, H. (2014). Työolosuhteiden mukauttaminen vammaisilla henkilöillä: Vaikuttavuus sekä estävät ja edistävät tekijät. Järjestelmällinen kirjallisuuskatsaus. Kela. Työpapereita 61/2014.
<http://hdl.handle.net/10138/135671>

Nordin, P., Aronen, K. & Johanson, J-E. (2021). Tehtäväkohtainen yhteistyö kunnissa: Integraatiotutkimus sosiaali- ja terveydenhuollon vuorovaikutuksesta ja yhteyksistä kunnan muihin tehtäviin. Kuntaliitto. <https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2021/2102-tehtavakohtainen-yhteistyö-kunnissa-acta-nro-278>

Nurmi, M. (2019). Etsivän vanhustyön mallintaminen Uudenkaupungin vanhustyyhön [YAMK-opinnäytetyö, Satakunnan ammattikorkeakoulu]. Theseus.
<https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2019102420162>

Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. (2015). Kehittämistyön menetelmät: Uudenlaista osaamista liiketoimintaan (3.–4. painos). Sanoma Pro.

Patronen, M., Hämäläinen, J., Sola, J., Leisio, J., Koistinen, T. & Holja, T. (2015). Palvelutori: Ohjaus- ja neuvontapalvelu ikäihmisille (2. uudistettu laitos). Sitran selvityksiä 82. Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra.
https://www.sitra.fi/app/uploads/2017/02/Selvityksia82_uud_p-2.pdf

Pietilä, M. & Saarenheimo, M. (2018). Löydettyä: Etsivä vanhustyö ja ikäihmisten psykososiaalinen hyvinvointi. Yhteiskuntapolitiikka, 83(5–6), 573–580.
<https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019040811356>

Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma. (10.12.2019). Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Valtioneuvoston julkaisuja 2019:31. Valtioneuvosto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-808-3>

Ruotsalainen, S. (2022). Miksi olen ryhtynyt tutkimaan etsivää vanhustyötä? Etsivän vanhustyön tematiikkaa tutkimuksen näkökulmasta. Teoksessa S. Aalto & H. Sutinen (toim.), Puheenvuoroja etsivästä vanhustyöstä (s. 51–53). Helsingin Diakonissalaitoksen säätiö.

Ruotsalainen, S. (2023). Suvi Ruotsalainen, apurahatutkija. Haettu 18.5.2023 osoitteesta <https://uefconnect.uef.fi/henkilo/suvi.ruotsalainen/#information>

Salminen, A. (2011). Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyypeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopiston julkaisuja. Opetusjulkaisuja 62. <https://osuva.uwasa.fi/handle/10024/7961>

Salonen, K., Eloranta, S., Hautala, T. & Kinos, S. (2017). Kehittämistoiminta ja kehittämisen menetelmiä ammatillisessa korkeakoulutuksessa. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 108. Turun ammattikorkeakoulu. <https://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522166494.pdf>

Sihto, T. & Van Aerschot, L. (2021). Care Poverty Within the Home Space: Exploring the Emotional Experiences of Unmet Care Needs. *Frontiers in Sociology* 6/2021. <https://doi.org/10.3389/fsoc.2021.637799>

Sipola, M. (2019). Vapaaehtoistoimintaan osallistuminen suomalaisessa yhteiskunnassa [pro gradu -työ, Helsingin yliopisto]. Helda. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-201907023129>

Siskot ja Simot. (2023). Haettu 16.5.2023 osoitteesta <https://www.siskotjasimot.fi/>

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Haettu 1.5.2023 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301>

Sosiaali- ja terveysministeriö (STM) ja Suomen Kuntaliitto. (2020). Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2020–2023: Tavoitteena ikäystävällinen Suomi. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2020:29. STM.

Soteuudistus. (2022). Hyvinvointialueet. Haettu 5.2.2023 osoitteesta <https://soteuudistus.fi/hyvinvointialueet->

Sotkanet. (2023a). Aktiiviset, yksinäiset, taloudelliset haasteet [tilasto]. <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=szY0NrXWNbdOLbbWTfUDAA==®ion=y7U2zwYA&year=sy5zBAA=&gender=t&abs=f&color=f&buildVersion=3.1.1&buildTimestamp=202211091024>

Sotkanet. (2023b). Itsensä yksinäiseksi tuntevat [tilasto]. <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=szY00gcA®ion=szZ3BwA=&year=sy5zBAA=&gender=m;f;t&abs=f&color=f&buildVersion=3.1.1&buildTimestamp=202211091024>

Sotkanet. (2023c). Kokenut esteitä tai huolia sähköisten palvelujen käytössä, 65 vuotta täyttäneet [tilasto]. <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=szbMdQEA®ion=y7U2z7Y2cgUA&year=sy5ztNY1BAA=&gender=t&abs=f&color=f&buildVersion=3.1.1&buildTimestamp=202211091024>

Sotkanet. (2023d). Väestö [tilasto]. <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=s073tNY1CbLWtQwDAA==®ion=ywUA&year=sy5ztjbS0zUEAA==&gender=t&abs=f&color=f&buildVersion=3.1.1&buildTimestamp=202211091024>

Sotkanet. (2023e). Yhden hengen asutokunnat [tilasto]. <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=szYzBwA=®ion=y7U2z7Y2cgUA&year=sy5zsjbV0zUEAA==&gender=t&abs=f&color=f&buildVersion=3.1.1&buildTimestamp=202211091024>

STEA. (2022). Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus. Avustukset. Haettu 13.5.2023 osoitteesta <https://avustukset.stea.fi/organisation/818>

STEA. (2023a). Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus. Avustukset. Fingerroos. Haettu 13.5.2023 osoitteesta <https://avustukset.stea.fi/organisation/513>

STEA. (2023b). Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus. Avustukset. Helsingin Diakonissalaitoksen säätiö. Haettu 13.5.2023 osoitteesta <https://avustukset.stea.fi/organisation/1173>

STEA. (2023c). Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus. Avustukset. Jyräkölä. Haettu 13.5.2023 osoitteesta <https://avustukset.stea.fi/organisation/322>

STEA. (2023d). Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus. Tietoa STEAsta. Haettu 13.5.2023 osoitteesta <https://www.stea.fi/tietoa-steasta/>

Syvärinen, K. (2015). Toimivat vuorovaikutuskäytännöt kuntalaisten osallistumisessa ja kunnan strategiatyössä [pro gradu -työ, Jyväskylän yliopisto]. JYX. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:juu-201506232414>

Teeri, S. (3.9.2022). Gerontologinen tietoperusta [luentomateriaali]. SAMK Moodle. <http://moodle.samk.fi/>

Thitz, P. (2017). Etsivää ja osallistavaa vanhustyötä kehittämässä: IkäArvokas-hankkeen ulkoinen arviointi. Diak puheenvuoro 6. Diakonia-ammattikorkeakoulu.

THL. (2023). Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Hoitotahto. Haettu 9.5.2023 osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/ikaantymisen/elaman-loppuvaiheen-hoito/hoitotahto>

Tiilikainen, E. & Ristolainen, H. (29.3.2022). Vanhuusiän syrjäytymistä voidaan ehkäistä asenteita muuttamalla. Artikkelijulkaisu Vanhustyö-lehdessä 2/2022. Vanhustyön keskusliitto. <https://vtkl.fi/vanhuusian-syrjaytymista-voidaan-ehkaista-asenteita-muuttamalla>

Tiittula, P. (2020). Etsivä vanhustyö ja välittämisen kulttuuri. Julkaistu Patina-lehden numerossa 4/2020. Kansallinen senioriliitto. Haettu 18.5.2023 osoitteesta <https://www.senioriliitto.fi/rohkeastiseniori/artikkeleita-ja-tietoa-rohkeasti-senioriteemasta/etsiva-vanhustyö-ja-valittamisen-kulttuuri/>

Tiittula, P. (2022). Ikääntyvä yhteiskunta tarvitsee välittämisen kulttuuria. Teoksessa S. Aalto & H. Sutinen (toim.), Puheenvuoroja etsivästä vanhustyöstä (s. 37–42). Helsingin Diakonissalaitoksen säätiö.

Tilastokeskus. (2023). Väestön tieto- ja viestintätekniikan käyttö [tilasto]. https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_sutivi/statfin_sutivi_pxt_13ud.px/table/tableViewLayout1/

Traficom. (2023). Sähköinen tunnistaminen. Haettu 8.5.2023 osoitteesta <https://www.kyberturvallisuuskeskus.fi/fi/toimintamme/saantely-ja-valvonta/sahkoisen-tunnistaminen>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta TENK. (2023). Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa: Tutkimuseettisen neuvottelukunnan HTK-ohje 2023. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2/2023. https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf

Valli. (2023). Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto. Askeleet etsivään vanhustyöhön. https://www.valli.fi/wp-content/uploads/2020/02/Julkaisut_Navigaatiokortit2.pdf

Valli. (2017). Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto. Ikäihmiset ja sähköinen asiointi: Miten saadaan kaikki mukaan? https://www.valli.fi/wp-content/uploads/2019/11/ikaihmiset_sahkoinen_asiointi_netti.pdf

Valli. (2022). Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto. Selvitys ikääntyneiden digiosallisuudesta: ”Älytablettissani on ominaisuus, joka muistuttaa lääkkeitä”. Lokakuu

2022. <https://www.valli.fi/wp-content/uploads/2022/10/Selvitys-ika%CC%88a%CC%88ntyneiden-digosallisuudesta-2022.pdf>

Valli, R. (2018). Aineistonkeruu kyselylomakkeella. Teoksessa R. Valli (toim.), Ik-kunoita tutkimusmetodeihin 1: Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloitte-levalle tutkijalle (5., uudistettu painos, s. 92–116). PS-kustannus.

Valtioneuvoston kanslia. (2018). Eriarvoisuutta käsittelevän työryhmän loppura-portti. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 1/2018. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-557-0>

Van Aerschot, L. & Sihto, T. (2022). Etsivä vanhustyö vähentää hoivaköyhyyttä. Teoksessa S. Aalto & H. Sutinen (toim.), Puheenvuoroja etsivästä vanhustyöstä (s. 5–8). Helsingin Diakonissalaitoksen säätiö.

Vanhuspalvelulaki 980/2012. Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalveluista. Haettu 6.5.2023 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2012/20120980>

Vesala, H. (2018). Etsivän vanhustyön toimintamallin kehittäminen diakoniatyöhön [YAMK-opinnäytetyö, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu]. Theseus. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2018052710485>

Vilkka, H. (2023). Kirjallisuuskatsaus metodina, opinnäytetyön osana ja tekstilajina. Art House. <https://www.ellibslibrary.com>

Ympäristöministeriö. (2023). Mitä on kestävä kehitys? Haettu 7.5.2023 osoitteesta <https://ym.fi/mita-on-kestava-kehitys>

YSO. (2023). Yleinen suomalainen ontologia. Haettu 20.4.2023 osoitteesta <https://finto.fi/ysa/fi/page/p29534>

LIITE 1

Tietokanta	Hakusanat	Rajaukset	Tulokset	Valinta otsikon, tiivistelmän / johdannon perusteella	Valitut aineistot
SAMK Finna	etsivä vanhustyö	-	8	2	2
	etsivä vanhustyö AND toimintamallit	.	1	0	0
	etsivä vanhustyö OR löytävä vanhustyö AND toimintamall*	-	1	0	0
	”etsivä vanhustyö” AND toimintamall*	.	1	0	0
Finna.fi	etsivä vanhustyö	2013–2023	74	11	3
	etsivä vanhustyö AND toimintamall* AND kehitt* NOT opinnäytetyö	2013–2023	3	0	0
	”etsivä vanhustyö” NOT opinnäytetyö	2013–2023	18	samoja, aineiston kylläntyminen	0
	uppsökande äldrearbete OR uppsökande arbete	2013–2023 kieli: ruotsi	3	0	0
	outreach elderly work	2013–2023 kieli: englanti	2	0	0
Theseus	etsivä vanhustyö	YAMK	43	3	3
	löytävä vanhustyö	YAMK	9	0	0
Google Scholar	etsivä vanhustyö -opinnäytetyö	2013–2023	208	2	0
	etsivä vanhustyö AND toimintamallit -opinnäytetyö	2013–2023	135	samoja, aineiston kylläntyminen	0
	vanhusten etsivä sosiaalityö -opinnäytetyö	2013–2023	274	1	1
	uppsökande äldrearbete	2013–2023	49	0	0
	”outreach elderly work” -opinnäytetyö	2013–2023	2	0	0
EBSCOhost Cinahl	outreach work AND older people or elderly or aged 65 or 65+	2013–2022 full text	2	0	0
	outreach services AND older people or elderly or aged 65 or 65+	2013–2022 full text	26	1	0
Manuaalinen haku				3	0

LIITE 2

Tekijä/ -t, julkaisuvuosi, tutkimuksen nimi	Tutkimuksen tarkoitus	Tutkimusmenetelmät, otos	Tulokset	CASP pisteet
Nurmi, M. 2019 Etsivän vanhustyön mallintaminen Uudenkaupungin vanhustyöhön	Kehittää etsivän vanhustyön toimintamalli, jonka tavoitteena on tavoittaa syrjäytymisuhan alla olevat tai jo syrjäytyneet ikääntyneet, joita nykyinen palvelujärjestelmä ei tavoita.	Konstruktiiivinen tutkimus. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus, kysely, osallistava ryhmätyöskentely. Kysely lähetettiin 27 henkilölle vanhustyön asiantuntijatehtävissä toimiville kunnan, seurakunnan ja kolmannen sektorin toimijoille. Tulokset käsiteltiin ohjausryhmässä.	Etsivä vanhustyö on liikkuvaa työtä, jossa palvelu viedään lähelle ihmistä. Toiminnan tulee perustua eri toimijoiden yhteistyöhön, ennaltaehkäisyyn sekä havaittuun tarpeeseen. Huoli-ilmoituksen käyttö, tiedottaminen, palvelun tutuksi tekeminen ja yksilöllinen kohtaaminen tärkeää.	19/20
Thitz, P. 2017 Etsivää ja osallistavaa vanhustyötä kehittämässä: IkäArvokas-hankkeen ulkoinen arviointi	Tukea IkäArvokas-hankkeen kehittämisosiossa asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi ja tuottaa hankkeen päättyessä arviointitietoa tavoitteiden toteutumisesta. Tavoitteet: kehitetään etsivän vanhustyön uusia menetelmiä, koulutetaan vapaaehtoisia, kehitetään vertaistoiminnan muotoja, lisätään tietoa ja tietoisuutta yksinäisten ikäihmisten kohtaamisesta, tuotetaan etsivään työhön materiaalia ja vertaistoimintaan koulutusmateriaalia.	Ulkoinen arviointi. Kehittävän arvioinnin arviointikeskustelut, kysely. Webropol-kyselyt kohdennettiin hankkeen johtoryhmän jäsenille (9), kehittämistyöryhmien jäsenille (39) sekä pilottiseurakuntien diakoniatyöntekijöille (19).	Tavoitteista parhaiten toteutunut vapaaehtoisten kouluttaminen. Eniten haasteita tavoitteiden saavuttamisessa uusien keinojen kehittämisessä kaikkein huonoimmassa asemassa olevien löytämiseksi. Syrjäytyneitä löydettiin parhaiten kerhotoiminnan, kokoaerien tapahtumien ja työntehtäjän tai vertaisen kotikäynnillä.	17/20
Heiskanen-Erhinmwingbovo, A. 2021 Etsivä vanhustyö ja ikääntyvät	Kartoittaa toimivia etsivän vanhustyön menetelmiä ja selvittää, miten etsivää työtä voidaan	Laadullinen tutkimus. Dokumentit, asiantuntijahaastattelut (6), yhteiskehittäminen, ryhmähaastattelut.	Verkostotyö tärkein menetelmä, jonka kautta löydetään tuen tarpeessa olevia. Alueen	19/20

maahan muuttaneet	soveltaa ja kehittää vastaamaan ikääntyneiden maahan muuttajien tarpeisiin ja näin vähentää heidän syrjäytymisriskiään.		toimijoiden tuntemus ja kyky tehdä tavoitteellista yhteistyötä korostuu. Verkostokumppanit terveys- ja sosiaalipalvelut, eläkejärjestöt, kolmas ja yksityinen sektori, srk. Jalkautuminen, matalan kynnyksen kohtaamispaikat, ryhmämuotoinen etsivä vanhustyö, kotikäynnit, mainonta, puskaradio, vertais-toiminta. Tärkeää saada palvelut omalla kielellä.	
Pietilä, M. & Saarenheimo, M. 2018 Löydettyä: Etsivä vanhustyö ja ikäihmisten psykososiaalinen hyvinvointi	Tarkastella järjestölähtöistä etsivää vanhustyötä kotona yksin asuvien, syrjäytymisvaarassa olevien ikäihmisten psykososiaalisen hyvinvoinnin kannalta. Kuvata etsivän vanhustyön käytäntöjä ja analysoida löydettyjen ikäihmisten haastattelujen pohjalta heidän kokemuksiaan.	Laadullinen tutkimus. Yksilöhaastattelujen analysointi. 10 henkilöä, iältään 60–92-vuotiaita.	Etsivä vanhustyö on ajankohdainen toimintatapa, jonka tekemistä voitaisiin lisätä eri toimijoiden yhteistyönä ja riittäväällä resursoinnilla. Toimintaa ja menetelmiä tulee kehittää kaikkien apua tarvitsevien taavoittamiseksi.	16/20
Vesala, H. 2018 Etsivän vanhustyön toimintamallin kehittäminen diakoniatyöhön	Uuden toimintamallin kehittäminen etsivään vanhustyöhön Haminan seurakunnassa, alkukartoituksen ja verkostoitumisen kehittäminen.	Laadullinen kehittämis-tutkimus. Kehittämispajat, osallistuva havainnointi, MSC-arviointimalli. Diakonian viranhaltijat (6)	Diakoniatyön yhteydenotto-kortti 85-vuotiaille. Otetaan käyttöön diakoniatyön arviointijakso. Lisätään tietoisuutta jakamalla diakoniatyön esite yhteistyötahoille, järjestämällä yhteistyöpalavereja.	18/20
Haakana, M. 2020 Kokemuksellisen yksinäisyyden	Kehittää toimintamalli, jonka avulla tunnistetaan ikämies-ten yksinäisyys ja	Laadullinen kehittämis-tutkimus. Palvelumuotoilu.	Järjestöjen tulee löytää ikämiehille sopivia houkuttimia, kannustaa ja	19/20

ehkäisy järjestölähtöisesti yli 65-vuotiailla miehillä	tavoitetaan kohderyhmään kuuluvia sekä vahvistetaan kohderyhmän osallisuutta ja sosiaalista verkostoa.	Kohderyhmään kuuluvat miehet, IKAROS-hankkeen työntekijät ja harjoittelijat sekä yhteistyötahot järjestöistä, seurakunnasta ja Pohjois-Karjalan sotepalveluista.	tukea liikkeelle lähtemistä. Työntekijän persoonan merkitys korostuu, turvallinen, luotettava, sopivasti työkokemusta ja ominaisuuksia kohtaamistyöhön. Toiminnasta tiedottaminen ja monipuolisen toiminnan järjestäminen tavoittamaan kohderyhmää.	
Arekari, N. & Soininen, J. 2020 Kohti asiakaslähtöistä palveluneuvontaa – Seniori-infon jalkautuvan palveluneuvonnan kehittäminen	Seniori-infon jalkautuvan palveluneuvonnan kehittäminen. Selvittää ikääntyneiden asiakkaiden odotuksia jalkautuvalta neuvonnalta ja saada heidät mukaan suunnittelemaan sisältöä.	Tutkimuksellinen kehittämissuunnitelma. Teemahaastattelut ryhmä- ja yksilöhaastatteluina. Yli 65-vuotiaita henkilöitä (39). Learning cafe. Seniori-infon työntekijät (6) ja osa haastatteluista (5).	Lähialueen palvelut tärkeitä, neuvontapiste helposti saavutettavissa. Kasvokkainen kohtaaminen, sama työntekijä, mahdollisuus myöhempään yhteydenottoon puhelimitse työntekijän taholta. Työntekijän vuorovaikutuksellisia taitoja korostettiin. Selkokielisiä materiaaleja, tiedotusta ilmaislehden kautta. Yhteistyön tiivistäminen, rajapintatyöskentely eri sektorien välillä, yhteiset tapahtumat, neuvontapisteet, jalkautuminen.	18/20
Lehtimäki, S. 2021 Ikääntyneiden syrjäytymisen ehkäisy kolmella palvelualueella Vantaalla	Tuotetaan selvitys ikääntyneiden syrjäytymisestä ehkäisevästä hyvinvointityöstä sekä miten käytettävien menetelmien vaikuttavuus huomioidaan käytännössä. Muodostetaan kokonaiskuva työn nykyisestä toteuttamisesta sekä miten	Laadullinen tutkimus. Teemahaastattelu, ryhmä- ja yksilöhaastattelut. Haastateltavat (6) vanhus- ja vammaispalveluista, liikuntapalveluista ja kulttuuripalveluista käytännön tasolla ikääntyneiden hyvinvointia edistävissä tehtävissä työskenteleviä.	Syrjäytymisen riskitekijöitä leskeytyminen, eläkkeelle jääminen, vanhuuteen liittyvä haurastuminen sekä ulkoiset tekijät, kuten Covid-pandemia. Syrjäytymisen ehkäisyssä käytännön toimia toiminnan	19/20

	syrjäytymistä ehkäisevää työtä ja sen vaikuttavuutta voidaan edelleen kehittää.		jalkauttaminen lähelle ikääntyneitä, matalan kynnyksen palvelut, yhteistyön lisääminen ja viestintä eri toimijoiden kesken. Pidetään kiinni toiminnassa jo mukana olevista ikääntyneistä, huolehditaan osallistumisen jatkuvuudesta.	
Backman, A. 2015 ”Vanhukset ei lopu koskaan” Väestön ikääntyminen diakoniatyöntekijöiden silmin	Selvittää, miten väestön ikääntyminen heijastuu diakoniatyöhön sekä millaisia vaatimuksia ikääntyminen asettaa diakoniatyölle nyt ja tulevaisuudessa.	Laadullinen tutkimus. Aineistolähtöinen sisälönanalyysi v. 2013 diakoniarometrin väestön ikääntymistä koskevan kysymyksen avoimista vastauksista (388).	Väestön ikääntyminen lisää kotikäyntien tarvetta. Vapaaehtoistyön merkitys tulee korostumaan työnteekijäresurssien niukentuessa, vapaaehtoistyön kehittäminen ja rekrytointikeinot. Kokoavien toimintojen tarve säilyy, kehittämistarve uusille toiminoille. Verkostoituva työote, yhteistyö vastaus etsivän työn haasteisiin. Ennaltaehkäisyn huomiointi.	17/20

Hyvä vastaaja!

Olen vanhustyön YAMK:n opiskelija Satakunnan ammattikorkeakoulussa.

Tällä kyselyllä kerään tietoa opinnäytetyöhöni 'Etsivän ja löytävän vanhustyön' toimintamallin kehittämiseksi Eurajoen kunnan hyvinvointipalveluihin. Etsivän toimintamallin tavoitteena on ehkäistä ikääntyvien ihmisten yksinäisyyttä ja syrjäytymistä sekä edistää heidän osallisuuttaan yhteiskunnassa.

Kyselyyn vastataan nimettömästi. Vastaaminen on vapaaehtoista, mutta toivottavaa on saada mahdollisimman paljon vastauksia toimintamallin kehittämisen tueksi. Mielenpitoitäsä ja ajatuksiasi voit kirjoittaa myös kaikkiin tyhjiin alueisiin. Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti eikä kenenkään henkilöllisyys tule esille missään vaiheessa. Vastauslomakkeet hävitetään asianmukaisesti käsittelyn jälkeen.

Ystävällisin terveisin

Maija Vuoristo

Vanhustyön (Ylempi AMK) koulutusohjelma
xxxxxxxxxxxxx@student.samk.fi
p. XXX XXXXXXX

KYSELY

1. Sukupuoli mies ☐ nainen ☐ muu ☐

2. Ikäryhmä 65–69 ☐
70–74 ☐
75–79 ☐
80–84 ☐
85–89 ☐
90– ☐

3. Missä asioissa koet tarvitsevasi apua, neuvoja, opastusta tai kaipaat lisää tietoa?

Apuvälineet ☐ (liikkuminen, päivittäiset toimet)
Asiakasmaksukatto ☐
Asiointi ☐ (Kela, pankki, apteekki, kauppa)
Asumispalvelut ☐

Käännä sivu...

Digitaalisten välineiden käyttö

Puhelin ☐

Tabletti ☐

Tietokone ☐

Muu, mikä? _____

Digitaalisten sovellusten käyttö

Facebook ☐

Instagram ☐

Omakanta ☐

OmaKela ☐

Omaolo ☐

Verkkopankki ☐

WhatsApp ☐

Muu, mikä? _____

Edunvalvontavaltuus ☐ (asioidenhoitaja tilanteisiin, jos/kun itse ei pysty)

Elintavat ☐ (liikunta, ravitsemus, uni, tupakointi, päihteiden käyttö)

Hoitotahto ☐

Hyvinvointikaveri ☐ (koulutettu vapaaehtoinen)

Kodin turvallisuus ☐ (esteettömyys, paloturvallisuus ym.)

Kotihoidon palvelut ☐

Kotitalkkari ☐ (ruohonleikkuu, asunnon pienet huoltotoimenpiteet ym.)

Kuljetuspalvelut ☐

Osallistuminen ☐ (harrastukset, järjestötoiminta, kerhot, seurakunta)

Päivittäiset toimet ☐ (itsestä ja / tai kodista huolehtiminen)

Taloudelliset tuet ☐

Vanhusneuvosto ☐

Yksinäisyyden ehkäisy ☐

Yksit. palveluntuottajat ☐

Muu, mikä? _____

Kiitos vastauksistasi!